

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**ERGENLERDE ANNE BABA TUTUMLARININ UMUT VE İYİ
OLUŞ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet KARCI

Danışman
Doç. Dr. Nursel TOPKAYA

SAMSUN
2021

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ERGENLERDE ANNE BABA TUTUMLARININ UMUT VE İYİ
OLUŞ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet KARCI

Danışman

Doç. Dr. Nursel TOPKAYA

SAMSUN

2021

TEZ KABUL VE ONAYI

Ahmet KARCI tarafından, Doç. Dr. Nursel TOPKAYA danışmanlığında hazırlanan “Ergenlerde Anne Baba Tutumlarının Umut ve İyi Oluş İle İlişkisinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 15.06.2021 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan (Danışman)	Doç. Dr. Nursel TOPKAYA Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı		☒
			Kabul
			☐
			Ret
Üye	Doç. Dr. Yaşar BARUT Ondokuz Mayıs Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü		☒
			Kabul
			☐
			Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul ŞAHİN Amasya Üniversitesi Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü		☒
			Kabul
			☐
			Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY
.../.../...
Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

İmza
15/06/2021
Ahmet KARCI

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: Ergenlerde Anne Baba Tutumlarının Umut ve İyi Oluş İle İlişkisinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 01.05.2021 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 16

Tek kaynak oranı : % 2 çıkmıştır.

İmza
15/06/2021
Doç. Dr. Nursel TOPKAYA

ÖZET

ERGENLERDE ANNE BABA TUTUMLARININ UMUT VE İYİ OLUŞ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Ahmet KARCI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans, Haziran/2021

Danışman: Doç. Dr. Nursel TOPKAYA

Bu araştırmanın amacı ergenlerde anne baba tutumlarının umut ve iyi oluş düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesidir. Bu çalışma korelasyonel desenli nicel bir araştırmadır. Araştırmaya uygun örnekleme yoluyla seçilen 808 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği, Sürekli Umut Ölçeği ve Epoch Ölçeği ile elde edilmiştir. Tüm istatistiksel analizler IBM SPSS 18 programında gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi için Pearson Korelasyon Analizi ve Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları yüksek düzeyde ebeveyn kabulü/ ilgisi/ sevgisi olan bireylerin umut, iyi oluş, bağlılık, kararlılık, iyimserlik, ilişkililik ve mutluluk düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca ebeveyn sıkı denetimi/ kontrolü ile umut, iyi oluş, kararlılık iyimserlik, ilişkililik ve mutluluk arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Ebeveyn sıkı denetim/kontrolü yüksek olan bireylerin bağlılık düzeylerinin de yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ergenlik, Anne Baba Tutumu, Umut, İyi Oluş.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENT’S ATTITUDES AND HOPE AND WELL- BEING IN ADOLESCENTS

Ahmet KARCI

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Educational Sciences

Master, June/2021

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Nursel TOPKAYA

The aim of this research is to examine the relationship between parental attitudes, hope and well-being levels in adolescents. This study is a quantitative study with correlational design. 808 high school students selected through convenient sampling participated to the study. The data of the study were obtained with a personal information form, the Child Rearing Attitudes Scale, the Continuous Hope Scale and the Epoch Scale. All statistical analyses were performed in IBM SPSS 18 software. Pearson Correlation Analysis and Multiple Regression Analysis were used for the data analysis. The results of the study demonstrated that individuals with high levels of parental acceptance / interest / love had high levels of hope, well-being, engagement, perseverance, optimism, connectedness and happiness. Moreover it was found that there was not any significant relationship between parental strict supervision / control and hope, well-being, perseverance, optimism, connectedness and happiness. It was found that adolescents with high parental strict supervision / control had high levels of engagement.

Keywords: Adolescence, Parental Attitudes, Hope, Well- being.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans öğrenimime başladığım günden itibaren, gecesiyle gündüziyle çalışmamın her alanında yardımcı olan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Nursel TOPKAYA'ya ve bu süreçte desteklerini esirgemeyen Okul Müdürü Sayın Z. Rüstem AKGÜN ve Okul Müdürü Sayın Kamil ÇAKILCIOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Ahmet KARCI

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI.....	İ
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	İİ
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI.....	İİİ
ÖZET.....	İİİİ
ABSTRACT.....	İV
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	V
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	Vİİİ
TABLolar DİZİNİ.....	İX
BİRİNCİ BÖLÜM	1
I. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	6
1.3. Alt Problemler.....	6
1.4. Araştırmanın Önemi.....	6
1.5. Sayıltılar.....	8
1.6. Sınırlılıklar.....	8
1.7. Tanımlar.....	8
İKİNCİ BÖLÜM.....	10
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	10
2.1. Pozitif Psikoloji.....	10
2.2. Umut	10
2.2.1. Snyder'in Umut Teorisi	12
2.3. İyi Oluş.....	14
2.3.1. İyi Oluş EPOCH Modeli.....	15
2.4. Öznel İyi Oluş.....	17
2.5. Psikolojik İyi Oluş	18
2.5.1. Psikolojik iyi oluşun boyutları	19
2.6. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri	21
2.6.1. Erken Ergenlik	23
2.6.2. Orta Ergenlik.....	24
2.6.3. Geç Ergenlik	24
2.7. Anne Baba Tutumu	25
2.7.1. Otoriter Anne Baba Tutumu	26
2.7.2. Demokratik Anne Baba Tutumu	27
2.7.3. Koruyucu Anne Baba Tutumu	28
2.7.4. Hoşgörülü Tutum.....	29
2.7.5. Yetkinci Anne Baba Tutumu	30

2.7.6. İlgisiz ve Kayıtsız Anne Baba Tutumu	30
2.7.7. Tutarsız Anne Baba Tutumu	30
2.7.8. Anne Baba Tutumuna İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar	31
2.7. İlgili Araştırmalar.....	32
2.7.1. Umut, İyi Oluş ve Anne Baba Tutumu ile ilgili araştırmalar.....	32
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	39
III. YÖNTEM.....	39
3.1. Araştırmanın Modeli	39
3.2. Çalışma Grubu	39
3.3. Veri Toplama Araçları	39
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	39
3.3.2. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği.....	40
3.3.3. Sürekli Umut Ölçeği	41
3.3.4. İyi Oluş Ölçeği (EPOCH)	41
3.4. Veri Toplama Süreci	42
3.5. Verilerin Analizi	43
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	44
IV. BULGULAR	44
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	51
V. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER	51
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	51
5.2. Öneriler	59
KAYNAKÇA.....	61
EKLER	70
EK-1 Kişisel Bilgi Formu	70
EK- 2 Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği	72
EK- 3 Sürekli Umut Ölçeği.....	73
EK- 4 Epoch Ölçeği.....	74
EK-5 Etik Kurul Kararı.....	75
ÖZ GEÇMİŞ.....	76

SİMGELER VE KISALTMALAR

EPOCH	İyi Oluş Ölçeği
ÇYTÖ	Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği
SUÖ	Sürekli Umut Ölçeği
UNICEF	Birleşmiş Millet Çocuklara Yardım Fonu

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Pearson Korelasyon Analizi sonuçları	44
Tablo 4.2. Değişim istatistikleri tablosu.....	45
Tablo 4.3. Umut puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları	45
Tablo 4.4. İyi oluş puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları	46
Tablo 4.5. Bağlılık puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları.....	46
Tablo 4.6. Kararlılık puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları	47
Tablo 4.7. İyimserlik puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları	48
Tablo 4.8. İlişkililik puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları	48
Tablo 4.9. Mutluluk puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları.....	49

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

İkinci Dünya Savaşı yıllarına kadar psikoloji daha çok bireylerin akıl sağlığını iyileştirme üzerine çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra psikoloji, bireylerin mutluluğunu önemseyici, yeteneklerini ortaya çıkmasını ve bunların desteklenmesini içeren gelişim odaklı bir yapı haline gelmiştir (Seligman, 2002: 3). Seligman tarafından ortaya atılan pozitif psikoloji kavramı psikolojiye yönelik olumlu bir bakış açısı getirmekte olup psikolojik bakımdan büyüme ve bilişsel olarak sağlık alanlarına önem vermektedir (Beder, 2019: 4). Pozitif psikoloji konusunda farklı tanımlar yapılmaktadır. Örneğin Sheldon ve King (2001: 216) pozitif psikolojiyi; sıradan kişilerin güçlerinin ve bilgilerinin bilimsel çalışması olarak ifade etmektedir. Aynı zamanda pozitif psikolojiyi gelişen, işe yarayan ve doğru olan şeyleri bulmakla ilgilenir olarak açıklamaktadır. Bu bağlamda pozitif psikoloji basit bir şekilde psikoloji olarak söylenebilmektedir. Gable ve Haidt (2005: 103) ise pozitif psikolojiyi bireylerin, toplulukların ve kurumların gelişmesine katkı sağlayan süreç ve şartların ele alınması olarak tanımlamaktadır. Pozitif psikolojinin amacı bireyi sadece olumsuz olaylarla ele almaktan çok bireyde olumlu özellikler meydana getirmeye çalışarak bu değişiklikleri sürekli bir hale getirebilmektir. Pozitif psikoloji öznel bir şekilde umut, mutluluk, memnuniyet, iyi oluş, akış ve tatmin gibi alanları kapsamaktadır. Bu bakımdan pozitif psikolojide umut ve iyi oluş iki önemli ve ilişkili kavram olarak önem taşımaktadır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000: 5).

Umut kavramı yüzyıllar boyunca psikoloji, tıp, felsefe ve edebiyat gibi geniş bir alandaki çalışmalarda yer almış, ne anlama geldiği ve bireyler üzerinde nasıl bir etkiye bulunduğu belirlenmeye çalışılmıştır (Tarhan ve Bacanlı, 2016). Ergen bireylerin duygu ve düşünceleri üzerinde etkili olan umut kavramı (Cihangir Meydan, 2018) birçok araştırmacı tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Snyder ve Lopez (2002: 257) umut kavramını insanların amaçlarına ulaşmak için çeşitli yöntemler keşfetmelerini ve keşfettiği yöntemlerle amaçlarına ulaşmak için de gerekli motivasyona sahip olacağı inançları biçiminde tanımlamaktadır. Staats (1989) ise umudu kişinin yaşamına dair olumlu beklentilerinin olduğu bilişsel ve duygusal özelliklere sahip bir yapı olarak ifade etmektedir. Umut düzeyi yüksek olan bireyler umut düzeyi düşük olan kişilere göre daha olumlu ve iyimser bir bakış açısına

sahiptir. Bireyler hedefler ortaya koyarak gerekli motivasyona sahip bir şekilde amaçlarını gerçekleştirmek için çalışırlar. Düşük umut düzeyine sahip kişiler ise yetersizlik düşüncesine sahip olup bir işi başlatma için gerekli olan güven duygusuna sahip değildirler (Snyder, vd., 1998: 808). Umut kavramının hedefler, alternatif yollar ve eyleyici düşünce olmak üzere üç boyutlu bir yapıya sahip olduğu ileri sürülmektedir (Snyder, 1989; Snyder, 2000a: 13). Hedefler bireyin arzuladığı ulaşmak istediği şeyler olarak nitelendirilmektedir. Bireyin belirlemiş olduğu hedefler somut bir durumdan soyut bir duruma doğru değişiklik gösterebilmektedir (Snyder, 1994: 4). Alternatif yollar, bireyin belirlemiş olduğu hedeflere ulaşmasında çeşitli yöntemler bulmasını ve kullanmasını belirtmektedir (Snyder, 1998: 65; 2002: 251; 2005: 73). Eyleyici düşünce, bireyin amaçlarını gerçekleştirmek için sahip olduğu motivasyon durumunu ifade etmektedir. Kişinin hedefine ulaşmak için kendisini güdüleyici içsel konuşmalar gerçekleştirmesi eyleyici düşünceye sahip olduğunu göstermektedir (Snyder, 2002).

Alanyazın incelendiğinde umut ile ilgili birçok değişkenin araştırıldığı görülmektedir. Örneğin umut düzeyinin sosyal destek (Kemer ve Atik, 2005: 161), cinsiyet (Cihangir Çankaya ve Meydan, 2018: 211-216), başarı (Berber, 2018: 1576-1577; Gilman, vd., 2006: 168-176) gibi çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Umutla ilişkili olan değişkenlerden biri de anne baba tutumlarıdır. Ancak anne baba tutumları ile umut düzeyini birlikte ele alan sınırlı sayıda araştırmanın olduğu görülmektedir. Aydın vd. (2014: 48) yaptıkları araştırma sonucunda ebeveynlerin göstermiş olduğu kabul ve ilginin umut üzerinde olumlu anlamda bir etkisi olduğunu göstermiştir. Umutla ilgili ergenlerle yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olması nedeniyle bu değişkenler arasındaki ilişkilerin daha fazla araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

İyi oluş yaklaşık yetmiş yıldır araştırmacıların ilgi duyduğu konulardan biri olmuştur (Altuntaş, 2018). İyi oluş birçok araştırmacı ve filozof tarafından erdemlik, mutluluk şeklinde ifade edilmektedir. (Diener, 1984: 543) İyi oluşla ilgili olarak öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş kavramları da bulunmaktadır. Öznel iyi oluş genel olarak mutlu olmak ile aynı anlamda ifade edilmektedir (Deci ve Ryan, 2008: 1). Psikolojik iyi oluş ise bir kişinin dinamik bir yapıya sahip olduğu esnek bir kişilik ve iyimser bir bakış açısına sahip olma durumu olarak belirtilmektedir (Deci ve Ryan, 2000: 243). Yüksek düzeyde öznel iyi oluşa sahip olan bireyler iş yaşamında ve sosyal hayatında başarılı olmaktadır. Mutlu bireyler toplumsal konularda problemlerle daha

yapıcı bir şekilde başa çıkmaktadır. Öznel iyi oluşu yüksek bireyler mutlu bireylerdir. Öznel iyi oluşu yüksek olan bireyler sosyal yaşamında olduğu gibi iş yaşamında da başarılı sonuçlar elde etmektedirler (Lyubomirsky, vd., 2005: 822- 825).

Alanyazın incelendiğinde iyi oluşun öz yeterlilik (Telef ve Ergün, 2013: 429), cinsiyet (Sezer, 2011: 77-82), olumlu duygular (Rana ve Nandinee, 2016: 32) gibi farklı değişkenlerle incelendiği görülmektedir. Ayrıca iyi oluşun sosyal destek ve akılcı olmayan inançlar ile ilişkisinin incelendiği araştırmalarda iyi oluş düzeyinin artmasıyla birlikte sosyal destek düzeyinin de arttığı bulunmuştur. Bunun yanında akılcı olmayan inançlar ile iyi oluş arasındaki ilişkinin incelediği araştırmada iki değişken arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve akılcı olmayan inançlar arttıkça bireylerin iyi oluş düzeylerinin azaldığı ortaya çıkmıştır (Aydoğdu, 2017; Yalçın, 2015). Alanyazın incelendiğinde ergen bireylerde iyi oluş alanında daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bunun yanında iyi oluş ve anne baba tutumlarının da ergenlerde ele alındığı literatürde sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Çeşitli araştırmalar anne baba tutumları ile iyi oluş arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu, ebeveynleri tarafından kabul ve ilgiye dayalı bir şekilde yetişen kişilerin iyi oluşlarının yüksek olduğunu göstermektedir (Eryılmaz, 2012; Özkan, 2014; Öztürk, 2019). Aydın (2019: 55-56) tarafından yapılan araştırmada da anne baba tutumu ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları ebeveynleri tarafından demokratik bir tutum gören kişilerin yüksek bir iyi oluş seviyesine sahip olduğunu göstermiştir.

Anne baba tutumu, aile bireylerinin çocuklarına yönelik olarak göstermiş oldukları duygu, düşünce ve davranışlardır. Anne baba tutumu konusunda çeşitli sınıflandırmalar bulunmaktadır. Baumrind (1991: 62) anne baba davranışını dört aşamalı olarak açıklamaktadır. Yetkili anne baba tutumu, izin verici ve reddedici anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu ve ihmalkâr anne baba tutumu olarak öne sürmektedir. Sümer ve Güngör (1999; 43- 44) anne baba tutumunu kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol olarak belirtmektedir. Ebeveynlerin göstermiş oldukları tutumlar ergen bireyler üzerinde çeşitli etkilere sahiptir. Aile bireylerinin sahip oldukları sosyoekonomik düzeylerine göre ergen bireylerin tutumlarında değişiklikler meydana gelebilmektedir. Aile bireylerinin sosyoekonomik düzeylerinin artması sonucunda ebeveynlerin baskıcı ve koruyucu tutumları azalmakta ve demokratik tutumda artma meydana gelmektedir (Kulaksızoğlu, 2001; 127).

Ergenlik dönemi bireyin çocukluk döneminden çıkarak yetişkinliğe doğru yol aldığı bir dönemdir (Yavuzer, 2011: 263). Ergenlik döneminde bireylerde bedensel, duygusal ve zihinsel gelişimler meydana gelmesinin yanında toplumsal ve duygusal bakımdan da gelişme gözlenmektedir. Birey bu dönemde çocuksu davranışları bırakarak yetişkin davranışlarına doğru geçiş yapmaktadır. Bu dönemde bireylerde özgür hareket edebilme arzuları ön plana çıkmakta ve akranları onlar için daha fazla önemli hale gelmektedir. Zihinsel olarak gelişmenin olduğu bu dönemde ergen kişilerde soyut düşünebilme yeteneği gelişmektedir. Akademik olarak başarılı olma isteği ve yaşamına ilişkin hedefler belirleme ergen bireylerde gözlenen özellikler arasında yer alır (Bakırcıoğlu, 2011: 277-287).

Bir ergen için ebeveynleri onun için model olma özelliği taşımaktadır. Bireyin kişiliğinin meydana gelmesinde öncelikli olarak model aldıkları kişi ebeveynleridir. Aile bireylerinin bu bakımdan çocuklarına karşı tutarlı bir tutum sergilemeleri önemlidir. Aile bireylerinin söz ve eylemlerinin birbiriyle çelişmemesi gerekmektedir. Ebeveynler ile çocuk arasında meydana gelebilecek uyuşmazlıklar durumunda bireyde çeşitli uyum bozuklukları görülebilmektedir. Aşırı koruyucu bir tutum sergilenmesi bireyin yaşamında mücadeleden çok çekimsel bir şekilde yaşamasına neden olmakta ve ergen birey kendisini destekleyen birileri olmadığında ise yalnızlık duygusuna kapılabilmektedir (Yavuzer, 1999: 123-128).

Uyuşmaz davranışlar gösteren kız bireyler ile annelerinin ilişkisi incelendiğinde annenin kızına nevrotik bir şekilde bağlandığı görülmektedir. Bu anneler çocuklarını çok baskıcı bir şekilde yetiştirmekte ya da aşırı bir şekilde serbest olarak yetiştirmektedir. Bu tip anne bireyler çocuklarının uyumlu olmayan davranışları sebebiyle kendilerini suçlayıcı düşünceler içerisine girmektedirler. Çocukları uyumluluk özelliği gösteren annelere bakıldığında ise çocuklarına karşı daha demokratik bir tutumla yaklaştıkları görülmektedir. Anne bireylerin ev dışında sosyal faaliyetleri de bulunmakta ve çocuklarına karşı kabul edici bir şekilde yaklaşmaktadırlar. Aynı zamanda çocuklarının uyumlu davranışlar göstermeleri sebebiyle de kendilerini neşeli hissetmektedirler (Sandström, 1982: 249).

Anne ve babaların çocuklarına göstermiş oldukları tutumlar da bireylerin güven ve güvensizlik duygularının oluşumunda etkili olmaktadır. Baskıcı ve otoriter tutum bireylerin güven duygusunu yok sayan; kişiliğine değer verilmediği bir tutumdur. Yüksek umut düzeyine sahip olmada güven duygusu önem taşımaktadır. Güven

duygusu yüksek bireylerin umut düzeyleri de yüksektir. Bu bakımdan anne baba tutumları bireylerin umut düzeyleriyle doğrudan ilişkilidir (Karababa, 2018; Yavuzer, 2010: 28). Bireylerin yetiştirilme tarzları onların kişiliğinin ve duygu durumunun oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Farklı ebeveyn tutumu altında yetişen bireylerin duygusal ve düşüncel olarak bazı farklılıkları bulunabilir (Berk, 2013). Demokratik anne baba tutumunda bireye saygı duyulup, onun duygu ve düşüncelerine değer verilir. Birey güven duygusu kazanarak kararlarını bağımsız bir şekilde vererek sorumluluk alabilmektedir. Otoriter tutumda ise bireye değer verilmeyip yok sayılmaktadır. Aşırı koruyucu tutumda birey güven duygusundan yoksun, yeterlilik duygusuna sahip olmayarak sorumlu birey olma özelliği gösterememektedir. Bu bakımdan anne baba tutumları bireylerin iyi oluşları üzerinde olumlu ya da olumsuz bir biçimde etkide bulunmaktadır (Crips ve Zyromski, 2009; Yavuzer, 2010: 28-33).

Ergenlik döneminde bireyler biyolojik, psikolojik ve duygusal gelişimler yaşamakta ve bu değişimlere uyum sağlamaya çalışmaktadırlar (Silk, vd., 2003). Ergen bireyin yaşadığı duygusal değişimlerin farkına varması ve bu duygularını düzenleme yeteneğine sahip olması kendisinin ergenlik sürecini daha sağlıklı bir şekilde geçirmesini sağlamaktadır. Ayrıca ergen kişilerin umut ve iyi oluş düzeylerine de etkide bulunmaktadır (Duy ve Yıldız, 2014). Ergenlik döneminde bireyler ebeveynlerini gözlemlerler ve onların benimsemiş oldukları değerleri içselleştirmeye yönelik davranışlar gösterebilmektedirler (Sanders, 2013). Bu bakımdan ebeveynlerin sergilemiş oldukları tutumlar ergen bireylerin sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir rol almaktadır (Berk, 2013).

Bunun yanında anne baba tutumları ergen bireylerin umut ve iyi oluş düzeylerini etkileyerek onların olumlu ve olumsuz olarak duygusal değişimler yaşamasına neden olmaktadır. Bireylerin ergenlik dönemlerini biyolojik, psikolojik ve sosyal bakımdan olumlu olarak geçirmeleri ve sağlıklı bir ruh haline sahip olmaları bireylerin yaşamını şekillendirmede etkili olan faktörler arasında yer almaktadır (Karabeyeser, 2013; Türkmen ve Demirli, 2011). Bu bakımdan ergenlerin sahip oldukları anne baba tutumlarının umut ve iyi oluş üzerindeki etkisini araştırmak önemli görülmektedir. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı ergenlerde anne baba tutumlarının umut ve iyi oluş düzeyleri ile ilişkisini incelemektir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi aşağıdaki gibidir:

Ergenlerde anne baba tutumları ile umut ve iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Alt Problemler

Bu araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibidir:

1. Anne baba tutumları ile umut düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Anne baba tutumları ile iyi oluş düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Anne baba tutumları ile bağlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Anne baba tutumları ile kararlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Anne baba tutumları ile iyimserlik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Anne baba tutumları ile ilişkililik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Anne baba tutumları ile mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Ergenlik dönemi gelişim dönemleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. Gelişim aşamasında çevrenin birey üzerindeki etkisinin fazla olduğu dönemlerden bir tanesidir. Bu bakımdan anne ve babanın çocuklarına karşı göstermiş oldukları tutumlar önemli görülmektedir. Ailesi tarafından kabul ve ilgi gören ergen birey içinde bulunduğu gelişim dönemini daha sağlıklı geçirebilmektedir. Kabul ve ilgi gören özgüven sahibi bir birey insanlarla olumlu ilişkilere sahip olarak özgüvenli bir şekilde toplum içerisinde yaşayabilmektedir (Csikszentmihalyi, 2017: 264).

Ebeveynler tarafından benimsenen tutumlar ergen bireyler üzerinde çeşitli etkilerde bulunabilmektedir. İzin verici bir tutumla yetişen ergen bireylerde düşük özsaygı, düşük düzeyde akademik başarı ve sosyal ilişkilerde uyumsuz davranışlar gösterme görülebilmektedir. Demokratik bir tutumla yetiştirilen ergen bireyde akademik olarak başarılı olma, özgüven sahibi ve uyumlu toplumsal davranışlar gösterme özellikleri bulunabilir. İlgisiz kayıtsız anne baba tutumu ile yetişen ergen kişilerde görülebilecekler akademik olarak başarısızlık, özdenetim eksikliği, topluma yönelik düşmanca eylemler olarak belirtilebilir. Bu bakımdan aile bireyleri tarafından benimsenen tutumların çocukları üzerinde sosyal ve psikolojik olarak bazı etkilere

sahip olduğu söylenebilir (Berk, 2013: 673). Bu sebeple araştırmamız; ebeveyn tutumlarının ergen bireylerin davranış ve kişiliklerine nasıl etki ettiği, işlevsel anne baba tutumlarını öğrenmeleri ve hayatlarında kullanmaları bakımından anne ve babalar için yararlı olacaktır.

Umut kavramı kişilerin belirlemiş oldukları hedeflere ulaşmak için çeşitli yöntemler bulmaları ve bu yöntemleri kullanmada odaklanmasına yönelik inanışlar olarak ifade edilmektedir (Snyder ve Lopez, 2002: 257). Umut kavramına bakıldığında bireyin bir hedefe varmak için gerekli isteğe ve özgüvene sahip olması ve buna inanması olarak belirtilebilir. Anne baba tutumlarının bireylerin kişilik ve davranışlarına etkide bulunduğu (Berk, 2013: 673) göz önüne alındığında ebeveynlerin sergilemiş oldukları tutumların ergen bireylerin umut düzeylerine de etki edeceği düşünölebilir.

Bireylerin sahip olduğu duygu ve düşöncelerin yansıması denilebilecek ve onların genel ruhsal durumunu ifade eden bir başka unsur da iyi oluş'tur. İyi oluş kişinin hayatına ilişkin duyduğu mutluluk durumu olarak ifade edilmektedir (Schmutte ve Ryff, 1997: 551). Aile bireylerinin göstermiş oldukları tutumlara göre çocukların duygu ve düşönceleri de ona göre şekillenebilmektedir. Anne baba tutumlarına göre bireylerin mutluluk durumunda değişiklikler olabilmektedir (Berk, 2013: 673). Kern vd. (2016: 587) oluşturmuş olduğu iyi oluş modelinde iyi oluş kavramının iyimserlik boyutu bireylerin yaşama ilişkin umut duymasını ifade etmektedir. Bu bağlamda iyi oluşla umut kavramının benzerlik taşıdığı söylenebilir.

Alan yazını incelendiğinde anne baba tutumuyla ilgili çeşitli alanlarda araştırma yapıldığı görölmektedir. Anne baba tutumu ile duygu düzenleme ve iyilik hali (Kars, vd., 2019: 97), psikolojik sağamlık (Özen, 2019: 1428), okul başarısı (Spera, 2005: 125) ile ilişkisi incelenmesine rağmen umut (Karababa, 2018: 56) ve iyi oluş (Agaloos Pesigan, vd., 2014: 603) ile sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu sebeple bu araştırmanın alanyazına anne baba tutumlarının umut ve iyi oluş ile ilişkisini açığa kavuştırmada katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

Bu araştırma ile elde edilecek sonuçlar ergen bireylere yapılacak rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarında onların umut ve iyi oluşlarına etkide bulunan anne baba tutumları konusunda farkındalık meydana getirebilir. Bunun sonucunda ergen bireylerle yapılacak psikolojik danışma faaliyetlerinin niteliğinin artacağı

düşünülebilir. Aynı zamanda anne ve babaların göstermiş oldukları tutumların bireylerin umut ve iyi oluş düzeylerinde yaptığı etki bakımından da ebeveynler ile çocuklar arasındaki ilişkide iyileştirici bir işlevi olacağı düşünülmektedir.

1.5. Sayıtlar

Bu araştırmanın sayıtları aşağıdaki gibidir:

1. Araştırmaya katılan ergen bireylerin Kişisel Bilgi Formu'nda ve kullanılan ölçeklerde yer alan maddeleri tarafsız ve içten bir şekilde cevapladığı varsayılmıştır.

2. Kullanılan ölçeklerin anne baba tutumu, umut ve iyi oluş düzeylerini ölçtüğü varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

1. Bu araştırma 2020- 2021 eğitim öğretim döneminde Elazığ il merkezinde liselerde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır.

2. Bu araştırma Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ), Sürekli Umut Ölçeği (SUÖ) ve İyi Oluş Ölçeği'nin (EPOCH) ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Bu çalışmada kullanılan kavramların tanımları aşağıda bulunmaktadır.

Ergenlik: Bireylerde biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimlerin meydana geldiği bireylerin risk alma isteklerinin arttığı ve diğer bireylerle ilişki kurmaya yönelik ihtiyaç ve duyarlılığın olduğu bir dönemdir (Andrews, vd., 2020: 585).

Anne baba tutumu: Anne baba davranışlarının çocuğa yönlendirildiği ve çocuk üzerinde duygusal bir etki yaratan davranışlar toplamıdır (Darling ve Steinberg, 1993: 488).

Umut: Karşılıklı bir şekilde meydana getirilen algıya dayalı olarak başarılı amaç ve yolların belirlenmesi esasına dayanan zihinsel bir kümedir (Snyder, vd., 1991: 571).

İyi Oluş: Bireyin yaşamına ilişkin duymuş olduğu neşelilik halidir (Schmutte ve Ryff, 1997: 551).

Öznel İyi Oluş: Öznel iyi oluş, kişilerin duygusal davranışlarını ve yaşam doyumunun evrensel değerlerini içeren bir olgusal gruptur (Diener, vd., 1999: 277).

Psikolojik İyi Oluş: Bireylerin kapasitelerinin farkında olması, kendilerini olduğu gibi kabul edebilmesi, hayatlarının bir hedefi ve anlamı olduğunu düşünmeleri, diğer bireylerle olumlu sosyal ilişkilere sahip olmaları, kendi kararlarını bağımsız bir şekilde kendilerinin verebilmesidir (Ryff ve Keyes, 1995: 720).

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Pozitif Psikoloji

Pozitif psikoloji, insanları sadece akıl sağlığı üzerinden değerlendirmeye yönelik yaklaşımlara tepki olarak, bireylerin mutluluğunun önemli görüldüğü onların güçlü yönlerine odaklanan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır (Gable ve Haidt, 2005: 104; Seligman, 2002: 3). Pozitif psikoloji olumlu duyguların, olumlu karakter yapılarının incelenmesi amacıyla kullanılan genel bir kavramdır. İnsanların yaşadıkları acı verici olayları sadece uzaktan değiştirmeyi değil bireylerin iyi oluşunu sağlayıcı, mutluluğunu artırıcı tamamlayıcı bir yaklaşımı savunmaktadır (Seligman, vd., 2005: 410). Bireylere yalnızca patolojik olarak bakmak bireylerin duygusal ve düşünsel gelişimlerini, toplumsallaşmasını olumsuz olarak etkilemektedir. Bu bağlamda pozitif psikoloji hayatının yaşamaya değer olduğu düşüncesini benimseyerek bireylerin yaşamlarında sürekli olarak olumsuz şeylerle ilgilenmeye çalışmaktan çok olumlu özellikler meydana getirmeye yönelik değişiklikleri başlatma görüşünü amaç olarak benimsemiştir. Umut ve iyi oluş pozitif kavramları pozitif psikolojinin öznel değerleri içerisinde yer alması bakımından önem taşımaktadır. (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000: 5).

2.2. Umut

Bireylerin duygu ve düşüncelerinin manidar bir birleşimi olarak nitelendirilen umut kavramı, kişilerin psikolojik sağlamlıklarında önemli bir konuma sahiptir. Umut; kişilerin hayatlarına dair amaçlar oluşturma ve bu amaçlara yönelik olarak kendisinde inançlar meydana getirmesi şeklinde ifade edilebilmektedir. Aynı zamanda umut amaçlar oluşturma ve bunun doğrultusunda kişilerin yaşamını şekillendirmesi bakımından bireylerin gelişim süreçleriyle de yakından ilgilidir (Mercan, 2019: 22).

Bunun yanında umut konusunda farklı tanımlamalar da bulunmaktadır. Snyder vd. (1991: 571) umut kavramını karşılıklı bir şekilde meydana getirilen algıya dayalı olarak başarılı amaç ve yolların belirlenmesi esasına dayanan zihinsel bir küme olarak tanımlamaktadır. Snyder'e (1995: 355) göre umut, kişilerin amaçlarını düşünme motivasyonu ile hareket ederek amacına giden yolları belirlemesidir. Snyder (1989: 142) ise umut kavramını birey için arzu edebileceği bir şeyin gerçekleşebileceğini hissetmesi olarak tanımlamaktadır. Frankl (2009: 91) umut kavramını geleceğe dair

hedefler ile birlikte değerlendirmektedir. Frankl bireylerde geleceğe dair ümidin kaybedilmesiyle birlikte cesaretin de kaybolacağını ve umutsuzluk yaşayan bireylerin daha hızlı bir şekilde ölüm sürecini yaşayacaklarını açıklamaktadır.

Snyder ve Lopez (2002: 257) umudu, bireylerin amaçlarına ulaşmasını sağlayan yollar bulmasını ve bu yolları kullanmada güdülenmesine yönelik inançlar olarak ifade etmektedir. Folkman (2010: 902) umut konusunda çeşitli tanımlamalarda bulunmaktadır. Ona göre umut, stresle kavramıyla benzerlik göstermekte ve stres gibi değerlendirme içererek azalma gösterebilmekte ve güçlenebilmektedir. Umudun bilgi ve amaçları barındıran zihinsel esasa dayalı bir yapıdır. Umudun gerçekleşme olasılığına dayalı olarak olumlu ve olumsuz bir şekilde duygusal tonlar içermektedir. Pek çok birey, umudun din ile ilişkili olduğunu düşünmekte ve bunu inançları ile aynı değerde görmektedir. Ayrıca Folkman (2010: 902) umut kavramını iyimser düşüncelerle uyumlu olarak düşünmesine rağmen umudun duygudan çok duygusal düzeylere sahip bilişsel bir durum olduğunu düşünmektedir.

Umudun kavramı eğilimsel bir nitelik taşımaktadır. Bu sebeple eğilimsel umut düzeyi yüksek olan bireyler olumsuz olaylarla karşılaşmalarında eğilimsel umut düzeyi düşük oranlara göre yaşama daha umutlu bakabilmektedirler. Düşünsel olarak olaylara daha olumlu yaklaşma kabiliyetine sahiptirler (Snyder, vd., 1996: 322). Umudun düzeyi yüksek olan bireyler umut düzeyi düşük olan bireylerle karşılaştırıldığında daha olumlu ve iyimser bir benlik algısına sahiptirler. Bu bireyler kendilerine yüksek amaçlar belirleyerek amaçlarına ulaşmak için motive olmuş bir şekilde çalışmaktadırlar. Umudun düzeyi düşük olan bireyler hedef belirlemede yetersiz olmakla birlikte amaçlarına ulaşma konusunda kendilerine güven duymamaktadırlar. Amaçlarına ulaşmada bir yol bulsalar bile bu yolu kullanmada yeterli olmadıklarını düşünmektedirler (Snyder, vd., 1998: 808).

Umudun düzeyi yüksek bireyler zekâ düzeyi yüksek zihinsel yatırımcılar olarak da değerlendirilebilmektedir. Sahip oldukları düşüncelerini faydalı gördükleri bir amaç için kullanabilmektedirler. Ulaşılamayacak bir amaç olduğunda vazgeçerler ancak erişebileceklerini düşünürlerse amaçlarına ulaşmak için çaba göstermektedirler (Snyder, 2000a: 21). Umudun terapi süreçlerinde de kullanılabilirliği vardır. Bilişsel davranışçı terapide otomatik düşüncelerin belirlenmesi ve açığa çıkarılması önemli görülmektedir. Bilişsel terapide, bireyin otomatik düşüncelerinin farkına vararak bunların içsel konuşmalarla üstesinden gelme yer almaktadır. Benzer olarak umut

terapisinde de kişinin kendisiyle konuşması tedavide önemli görülmektedir. Kişi kendisiyle içsel konuşma yaptığının farkında değildir ancak bireyde bunun etkileri bulunmaktadır. Bireyin bir şeyi yapamayacağına ilişkin düşüncelerinden bir şeyi yapabileceğine ilişkin düşünce geliştirmesi bireyde umut düşüncesini artırmakta ve amaçlarına ulaşmada bireyde destekleyici bir unsur olmaktadır. Bunların yanında umut kavramı terapi sürecinin her aşamasında olduğu gibi sonlandırma evresinde de önemli görülmektedir. Bu evrede danışanın elde etmiş olduğu kazanımlar pekiştirilir ve sonlandırmadan dolayı danışanda oluşabilecek olumsuz durumlara karşı danışman tarafından teknikler uygulanmaktadır (Cheavens, vd., 2006: 141).

Umudun toplumun büyük kesiminde yetişkin bireyler arasında yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Erken yaşam dönemlerinde kazanılan umut, bireyin yaşamı boyunca devam edebilmektedir. Bundan dolayı okul ortamında umudun artırılmasının faydalı olduğu belirtilmektedir (Snyder, vd., 2000b: 264).

2.2.1. Snyder'in Umut Teorisi

Umutla ilgili iki ana faktör bulunmaktadır. Bu etmenlerden ilki umudu destekleyen, istenilen bir amaca ulaşmada, motivasyonu sağlamada etkili olan eyleyici düşünce olarak gösterilmektedir. İkinci bir etmen olarak da bireyin amaçlarına ulaşmak için etkin bir planlamayı barındıran alternatif yollardır (Snyder, 1989).

Snyder (2000a: 13) daha sonraki yıllarda yaptığı araştırmasında ise umut teorisinin hedefler, alternatif yollar ve eyleyici düşünme olmak üzere üç faktörden meydana geldiğini belirtmektedir. Aynı zamanda Snyder (2000a: 16) umut kuramının alternatif yollar ve eyleyici düşüncenin performans, sağlık ve uyumluluk gibi yararlı hayat unsurlarıyla ilişkili olması gerektiğini ifade etmektedir.

2.2.1.1. Hedefler

Hedefler umut kavramının bilişsel temelini oluşturmaktadır. Amaçlar, büyük ve küçük olabilmelerinin yanında geçici veya uzak amaçlar şeklinde de olabilmektedir. Amaçlar kişiler için bir anlam ve önem içeriyorsa sürdürülebilir, kişiler için amaçların önem ve değeri kalmadığında amaçların boyutunun ve mesafesinin de önemi kalmamaktadır (Snyder, 2005: 73). Hedefler uzun vade, kısa vade, belirli hedefler ve belirsiz hedefler olarak farklılık gösterebilmektedir. Kısa vade amaçlara akşam bir filmin izlenmek istenmesi, uzun vade amaçlara ise lisede öğrenim gören bir öğrencinin doktor olmak istemesi örnek olarak verilebilmektedir. Belirsiz bir amaca sahip olmak

umutlu düşünmede düşük ihtimalli görülmektedir. Belirli olmayan amaçları gerçekleştirmek için kişi kendisinde gerekli motivasyonu hissetmeyebilir. Belirli amaçları gerçekleştirmek için ise kişi kendisinde alternatif yollar üreterek hedefine ulaşmak için gerekli enerjiyi kendisinde hissedebilir (Snyder, 2002: 250). Hedefler temel olarak arzu edilen bir şeye ulaşmak, kazanmak olarak belirtilebilir. Bireyin kendisine yeni bir kıyafet alması gibi somut bir şeyden hayatta mutlu olma, hayatta değer bulma gibi belirli olmayan amaçlara kadar değişkenlik gösterebilmektedir (Snyder, 1994: 4).

2.2.1.2. Alternatif Yollar

Hedefler önemlidir ancak yalnızca hedefin belirli olması bir anlam taşımamaktadır. Hedefe ulaşmada kullanılacak yolların olması da önemli görülmektedir. Alternatif yollar kişilerin amaçlarına erişmelerinde bilişsel haritaları kullanmalarını sağlamaktadır. Kişiler yöntemlerini belirli hale getirerek amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Amacını gerçekleştirmeye çalışan umutlu bir birey için alternatif yollar düşüncesi kişide cesaret uyandıran uygun bir yolun oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Yollar bakımından ele alındığında, yüksek umut sahibi bireyler umutsuz kişilere oranla amaçlarına varabilmek için daha etkin alternatif yollar üretmelidirler (Snyder, 1998: 65; 2002: 251; 2005: 73). Amaçlara ulaşmada problemlerle karşılaşıldığında alternatif yollar, bireylere esnek düşünme imkânı sağlamaktadır. Örneğin, birey yaz döneminde dil kursuna giderek dil öğrenmeyi istemektedir. Fakat birey ayrıca arkadaşlarıyla sosyal faaliyetlerde de bulunduğu için kursa yönelik zaman sorunu yaşamaktadır. Birey bir plan yaparak gerek kurs gerekse de sosyal faaliyet için zaman ayırır. Birey, dil kursuna daha fazla zaman ayırmasını sağlayacak bireysel bir ödül sistemi oluşturarak alternatif düşünceler oluşturabilir (Pedrotti, vd., 2008: 101).

2.2.1.3. Eyleyici Düşünce

Eyleyici düşünce, bireyin bir şeyi başlatması ve bunu devamını getirebilmesi potansiyeli ile ilgilidir. Bu bakımdan eyleyici düşünce kişinin amaçlarını gerçekleştirmesi bakımından motive olmasını sağlamaktadır (Snyder, 1998: 66). Yüksek umut sahibi kişilerin bir şeyi yapabileceğine ve kendisine engel olunamayacağına dair içsel konuşmaları eyleyici düşünceyi benimsediklerini göstermektedir (Snyder, 2002).

Hedeflerini belirlemiş umut sahibi bireyler, bilişsel motivasyonlarını amaçlarını gerçekleştirmek için kullanmaktadırlar. Daha iyi bir şekilde futbol oynamak isteyen bir kişi için eyleyici düşünce daha fazla antrenman yapması, olumlu gördükleri şeyi daha fazla yapması ve amacına ulaşmak için daha fazla gayret etmesi örnek olarak verilebilir (Pedrotti, vd., 2008: 101).

2.3. İyi Oluş

İyi oluş bir bireyin duygu durumunu ifade etmektedir. Schmutte ve Ryff, (1997: 551) iyi oluşu, “bireyin yaşamına ilişkin neşelilik hali” olarak belirtmektedir. Ryff (1995: 100) ise iyi oluşu Aristo’nun görüşlerinden yola çıkarak “bireyin kapasitesinin ortaya çıkmasını sağlayan mükemmellik için çaba göstermek” olarak tanımlamaktadır. Olumlu düşünme iyi oluşla ilgili önemli kavramlardan bir tanesidir. Pozitif duygular bireylerin yeni amaçlar belirlemesi ve bunları gerçekleştirme konusunda önemli bir işlev görmektedir. Kişilerin hedeflerini gerçekleştirmesi de bireyleri mutlu kılmaktadır. Mutlu bireyler genelde pozitif bir duygu durumuna sahiptir ve sahip oldukları bu pozitif enerjiyi yeni amaçlar belirleme ve gerçekleştirmede kullanmaktadırlar (Lyubomirsky, vd., 2005: 804).

Olumlu duygulara sahip olmanın fiziksel sağlık üzerinde de yararlı etkileri bulunmaktadır. Olumlu duygulara sahip olmak bireydeki stresi azaltarak kalp rahatsızlıklarının engellenmesinde rol oynamaktadır (Danner, vd., 2001: 805). İyi oluşla ilgili araştırmalara bakıldığında yaşam doyumu, iyimserlik, olumlu ve olumsuz duygular gibi kavramların iyi oluşu açıklamada kullanıldığı görülmektedir (Howell, vd., 2007: 85). Ayrıca Seligman ve Csikszentmihalyi (2000: 9) iyimserlik, öznel iyi oluş, mutlu olma ve kendini belirleme kavramlarının pozitif psikolojiye katkıda bulduklarını belirtmiştir. Seligman ve Csikszentmihalyi (2000: 5) pozitif psikolojinin amacını ise, bireylerin yaşamlarında meydana gelen olumsuz şeyleri düzeltmeyle uğraşmaktan ziyade onların hayatlarında pozitif özelliklerin gelişmesini sağlamaya çalışmak olarak belirtmektedir.

İyi oluşu açıklamaya yönelik iki yaklaşım bulunmaktadır. Zevki ve mutluluğu temel alan, acıdan kaçınmayı savunan hazcılık olarak adlandırılan hedonik yaklaşım ve bireyin kendi kapasitesinin artırılmasını savunan, işlevsellik olarak belirtilen eudaimonik yaklaşım olarak ifade edilebilmektedir (Ryan ve Deci, 2001: 143).

a) Hedonik Yaklaşım

Hedonik bakış açısının temeli hazcılığa dayanmaktadır. M.Ö. IV. Yüzyılda yaşamış olan Aristippus hayatın hedefini yaşamdan en fazla olacak şekilde zevk almak olarak belirtmektedir. Bu anlayış daha sonraki filozoflar tarafından da benimsendi ve zevki, hayatın nihai amacı olarak belirleyerek kişilerin mutlu olma hedefine yönelik olarak zevk alıcı davranışlarda bulunmaları olarak açıklamaktadırlar. Hedonizm farklı şekillerde belirtilmektedir ve iyi oluşa, fiziksel zevkler gibi dar bir odaktan iştah ve bireysel kazançlara kadar geniş bir odaklanma göstermektedir (Ryan ve Deci, 2001: 144). Fiziksel ya da sosyal olarak gereksinimlerin karşılanmasından sonra bireyde olumlu bir duygulanımın olması hedonik hazzın hissedilmesi için yeterli olabilir (Waterman, 1993: 679).

b) Eudaimonik Yaklaşım

İyi oluşu açıklayan bir diğer yaklaşım da eudaimonik bakış açısıdır. Hedonik görüşün yaygın bir alanı olmasına rağmen gerek doğudan gerekse batıdan pek çok filozof mutluluğu iyi oluşun temel kriteri olarak benimsememektedir. Örnek olarak Aristotle hedonik mutluluğu zayıf bir hedef olarak belirtirken gerçek anlamda bir mutluluğun erdemlilikte olduğunu öne sürmektedir. Diğer bir ifadeyle değerli bir şeyi yapmak ve meydana getirmek olarak ifade etmektedir. Eudaimonik terimi değerli görülmektedir. Bunun sebebi olarak yalnızca mutluluktan değişik bir şekilde iyi oluşu açıklaması olarak nitelendirilmektedir. Eudaimonik yaklaşım bireylerin anlamlı kıldığı bütün sonuçları değil, kazanıldığında iyi oluşu gerçekleştiren istekleri içermektedir (Ryan ve Deci, 2001: 145). Bireysel dışavurum, kişinin potansiyelinin farkına vararak bunları en üst düzeye çıkarması sonucunda yaşayacağı anlamlı duygu, hayatta istenilen ve sahip olmaya geçecek olan şeyin bireysel mükemmellik olması eudaimonik yaklaşım ile ilişkilidir (Waterman, 1993: 679).

2.3.1. İyi Oluş EPOCH Modeli

Ergen bireyleri kapsayan EPOCH iyi oluş modeli geliştirilmiştir. Bu model beş faktörden meydana gelmektedir. Bu faktörler bağlılık, kararlılık, iyimserlik, ilişkililik ve mutluluk olarak tanımlanmaktadır (Kern, vd., 2016: 587). Ergenlik döneminde bağlılıkla ilgili araştırmalar yaşamdan daha fazla zevk alma, eğitsel kazançlar ve yetişkinlik döneminde daha düşük tutuklanma oranı ile ilişkili bulunmaktadır (Chan, vd., 2014: 1829). İyimserlik, hayattan daha fazla memnun olma, sorunların etkili bir

şekilde üstesinden gelme, daha az bir şekilde depresyon, daha az kalp rahatsızlıkları ve gelişmiş toplumsal ilişkiler ile ilişkili bulunmaktadır (Carver, vd., 2010: 881- 885). Kararlılık düzeyleri yüksek kişilerin okuldan mezun olma olasılıkları, erkek bireylerde evlilik süresi ve iş yaşamına devam etme durumları daha yüksek bulunmaktadır (Eskreis- Wintler, vd., 2014: 14). Ergenlik döneminde bireylerde sosyal ilişkiler, iyi oluşu yetişkinlere oranla daha fazla yordamaktadır (Olsson, vd., 2013: 1075). Ergenlik dönemindeki mutluluk genç yetişkinlik döneminden ayrı olarak ele alındığında, iyi bir sağlıklı yapıya sahip olma ve risk içeren eylemlerden kaçınma şeklinde açıklanabilir (Hoyt, vd., 2012: 66).

2.3.1.1. Bağlılık

Bağlılık, hayat etkinliklerine ve görevlerine katılım gösterme, ne yapıldığının ve yapılmadığının bilincinde olma ve odaklanabilme olarak belirtilmektedir. Bağlılık seviyesinin yüksek olduğu durumlarda bireyin zaman konusunda farkındalık seviyesi azalmakta ve birey içinde bulunduğu zamana odaklanmaktadır (Kern, vd., 2016: 587).

2.3.1.2. Kararlılık

Kişinin karşılaşılan engellere rağmen amaçlarını gerçekleştirmede süreklilik kapasitesini ifade etmektedir (Kern, vd., 2016: 587). Uzun süreli amaçlara ulaşabilmek için cesareti ve tutkuyu içermektedir (Duckworth, vd., 2007: 1087).

2.3.1.3. İyimserlik

Bireylerin geleceğe yönelik olarak umut ve güven duyması, meydana gelen eylemlere olumlu bir şekilde yaklaşmaya yönelmeleridir. Aynı zamanda bireyler yaşanan olumsuz durumları sürekli görmeyip, olayları dışsallaştırmakta ve belli koşullara özgü olarak görmektedir (Kern, vd., 2016: 587).

2.3.1.4. İlişkililik

Bireyin diğer bireylerle anlamlı ilişkiler kurması, sevildiğini, değer verildiğini hissetmesi, diğer kişilerle arkadaşlık kurması ve onlara destek olması şeklinde açıklanmaktadır (Kern, vd., 2016: 587).

2.3.1.5. Mutluluk

Mutluluk bir anda meydana gelen duygudan ziyade hayattan memnun olma, zevk alma, yaşamdan doyum elde etme olarak nitelendirilmektedir (Kern, vd., 2016: 587).

2.4. Öznel İyi Oluş

Öznel iyi oluş; bireylerin duygusal davranışlarının ve yaşam doyumunun evrensel değerlerini içeren bir olgusal gruptur (Diener, vd., 1999: 277). Öznel iyi oluş; bireyin kendisini kendi bakış açısından değerlendirmesidir. Öznel iyi oluş olumlu duygu durumunun yüksek düzeyde olduğu, olumsuz duygu durumun ise düşük düzeyde olduğu ve hayattan yüksek düzeyde memnun olma durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu üçlü yapı iyi bir şekilde desteklendiğinde bireylerin öznel iyi oluş düzeyleri yüksek olabilmektedir. Öznel iyi oluş kavramının mutluluk kavramına yerine kullanıldığı görülebilmektedir. Bundan dolayı bir bireyin öznel iyi oluş düzeyinin yüksek olması onun bireysel mutluluk düzeyinin yüksek olması ile ilişkili görülmektedir (Deci ve Ryan, 2008: 1). Öznel iyi oluşun olumsuz olaylara aşırı vurgu yapılmasına tepki olarak ortaya çıktığı gerçeği göz önüne alındığında bu durum öznel iyi oluşun mutlulukla ilişkisini daha da anlamlı kılmaktadır (Diener, vd., 1999: 276).

Öznel iyi oluşları yüksek seviyede olan bireyler hayatın iş, kişilerarası ilişkiler ve sağlık gibi alanlarında başarılıdırlar. Mutluluk, bilişsel ve biyolojik sağlık unsurları ile olumlu anlamda ilişkilidir. Mutlu bireyler sosyal ilişkiler bakımından daha iyi olmalarının yanında kaza, stres gibi olumsuz olaylarla başa çıkmada da başarılı olmaktadır. Öznel iyi oluş düzeyi yüksek bireyler bir işe girmede, işlerinde amirlerinin güvenini kazanmada, işini verimli bir şekilde yürütmeye öznel iyi oluşu düşük bireylere göre daha başarılıdırlar (Lyubomirsky, vd., 2005: 822- 825).

Öznel iyi oluş kavramı bilişsel ve duygusal boyut olarak iki boyuta dayanmaktadır. Duygusal boyut olumlu ve olumsuz duyguları ifade etmekte iken bilişsel boyut hayattan memnun olma durumunu içermektedir. Kişilik ve kültür öznel iyi oluş üzerinde etkide bulunan kavramlardır. Dışadönük bireyler üst düzeyde mesleklere girme, evlenme gibi konularda içedönük bireylere oranla daha başarılı olmasının yanında bu durum, dışadönük bireylerin öznel iyi oluş düzeylerine de olumlu anlamda etkide bulunmaktadır. Ayrıca bireylerin sağlık durumu, eğitim düzeyleri, ekonomik düzeyleri gibi faktörler de öznel iyi oluş üzerinde etkide bulunan unsurlar arasındadır. Öznel iyi oluş, hayatı olumsuz anlamda etkileyecek önemli olaylar meydana gelse de çabuk toparlanma göstererek süreklilik kazanmaktadır (Diener, vd., 2003: 405- 408).

Bireyler iyi ve kötü duygulara sahiptirler ve bireyde bir duygunun bulunması diğer duygunun miktarı hakkında bilgi vermemektedir. Olumlu duygu durumuna sahip bireyler aynı zamanda olumsuz duygu durumuna eğimli olabilmektedir. Pozitif iyi oluşun olması olumsuz duyguların yokluğu anlamına gelmemektedir. Bundan dolayı öznel iyi oluş; ilişki halinde olmak üzere olumlu etkenlerin nispi var oluşu, olumsuz etkenlerin meydana gelmemesi ve hayattan doyum alma olarak üç etmenle ifade edilmektedir (Myers ve Diener, 1995: 11).

2.5. Psikolojik İyi Oluş

Psikolojik iyi oluş Ryff ve Keyes tarafından bütüncül bir yapıda değerlendirilmekte ve psikolojik iyi oluşu “bireylerin yeteneklerinin bilincinde olması, kendisini olduğu gibi kabul edebilmesi, hayatlarının bir hedefi ve anlamı olduğunu düşünmeleri, diğer bireylerle olumlu sosyal ilişkilere sahip olmaları, kendi kararlarını bağımsız bir şekilde kendisini verebilmesi” olarak tanımlamaktadır (Ryff ve Keyes, 1995: 720).

Psikolojik iyi oluş kavramı mutluluk kavramı ile ilişkili görülmektedir. Mutluluk aynı zamanda öznel iyi oluş kavramıyla da ilişkilendirilmiştir. Mutluluk kavramı; mutluluğun öznel bir yaşantı olması, mutluluğun olumlu duyguların göreceli varlığı ve olumsuz duyguların göreceli yokluğu, mutluluğun küresel bir değerlendirme olması şeklinde üç farklı kategoriye ayrılarak ifade edilmektedir. Psikolojik iyi oluş zamanla istikrarlı bir biçimde, bir duruma bağlı olmayarak hayata atif yapmaktadır. Kişinin bugün sahip olduğu duygu onun yarın, gelecek hafta, gelecek ay, gelecek yıl nasıl bir duyguya sahip olacağını etkiler. Ancak bu durum psikolojik iyi oluşta bir değişme olmayacağı anlamına gelmemektedir. Psikolojik iyi oluşun çevresel olaylardan ciddi bir şekilde etkilendiğine ve tedavi sağlayan müdahalelere yanıt verdiğine inanılmaktadır (Wright ve Cropanzano, 2004: 341).

Psikolojik iyi oluş, iyi oluş kavramını farklı biçimlerde ele almakta ve objektif bir yaklaşım ortaya koymaktadır. İyi oluş yalnızca olumluluğu ifade eden kişisel bir duygu olmayıp aynı zamanda bireyin dinamikliğini, ruhsal bakımdan katı olmayan bir yaklaşımı ve iyilik algısının olduğunu ya da olmadığını belirten bir yapıdır (Deci ve Ryan, 2000: 243).

2.5.1. Psikolojik iyi oluşun boyutları

Psikolojik iyi oluş özerklik, pozitif ilişkiler, öz kabul, çevresel kontrol, yaşam amacı ve kişisel kontrol boyutlarından meydana gelmektedir.

2.5.1.1. Özerklik

Bir otorite duygusunu ve bireyin kendi kaderini kendisinin belirlemesini, bağımsız olmayı ve eylemlerin içsel bir şekilde değerlendirilmesini ifade etmektedir. Kendisini gerçekleştirebilen bireyler çeşitli kültürel etkileşimlerde bulunmada direnç göstermektedirler. Özerklik boyutunda birey davranışlarını içsel bir şekilde değerlendirmekte ve diğer bireylerden onay alma gereği hissetmemektedirler. Kendisini bireysel koşullarına göre değerlendirmektedir. Kişide bireyselleşmenin gelişmesiyle toplumsal normlara, kurallara değerlere bağlı kalmadan bağımsız olma sağlanmaktadır. Sonraki dönemlerde görülen içe dönem süreci, bireyin günlük yaşamı idare eden kurallardan özgürlük duygusu kazanması olarak da belirtilmektedir. Bireysel gelişimlerin sağlanması, meydana gelen yeniliklere açık olma, devamlı olarak gelişme yönünde çaba gösterme özerklik boyutunda vurgulananlar arasında yer almaktadır (Grant, vd., 2009: 207; Ryff, 1989: 1071; Ryff ve Singer, 1996: 15).

2.5.1.2. Pozitif İlişkiler

Diğer bireylerle sıcak ve güven temelinde etkileşimler oluşturma, empati duygusuna sahip olma, içten davranışlar gösterme ve diğer kişilerin iyi oluşu konusunda endişe duymayı ifade etmektedir. Bir kişinin diğer bireyler ile etkileşim kurması olgunluğun bir göstergesi olarak açıklanmaktadır. Bireylerle etkileşim kurulması, diğer bireylerin başarılı olmasına da olumlu anlamda katkı sağlamaktadır. Bu sebeple psikolojik iyi oluşun sağlanmasında diğer bireylerle ilişkilerin kurulması önemli görülmektedir. Pozitif ilişkiler düzeyi düşük olan kişiler ise diğer bireylerle sıcaklık ve güvene dayalı ilişkiler kurmada başarılı değildirler. Bireyler ilişki kurma konusunda kendilerini soyutlanmış hissetmektedirler ve diğer bireylerle ilişki kurmada taviz verme konusunda isteksiz davranmaktadırlar (Grant, vd., 2009: 207; Ryff, 2014: 12; Ryff ve Singer, 1996: 15).

2.5.1.3. Öz Kabul

Öz kabul, çeşitli bakış açılarında en fazla tekrar edilen iyi oluş boyutu olarak belirtilmektedir. Öz kabul bilişsel sağlığın, bireyin kendisini gerçekleştirmesinin, iyi oluş ve olgunluğun bir özelliği olarak ifade edilmektedir. Öz kabul düzeyi yüksek

bireyin kendisine saygısı yüksektir, benliğiyle ilgili pek çok faktörü kabul eder ve geçmiş yaşantıları konusunda pozitif bir duyguya sahiptir. Öz kabul düzeyi düşük bireyin ise kendisine saygısı yoktur, geçmiş yaşamları konusunda pişmanlıkları vardır ve şu anda olduğundan daha farklı bir birey olmayı arzu etmektedir (Ryff, 1989: 1071; Ryff, 2014: 12).

2.5.1.4. Çevresel Kontrol

Kişinin yaşamını ve çevresini etkin bir şekilde idare edebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Çevreye etkin bir şekilde katılım göstermek ve çevreye hakim olmak, psikolojik iyi oluşun sağlanması bakımından önemli görülmektedir. Çevresel kontrol düzeyi yüksek olan bireyler çevreyi idare etmede yeterlilik duygusuna; çevresindeki olanakları etkin bir şekilde kullanma yeteneğine; bireysel gereksinimleri karşılamak için uygun koşullar oluşturabilme kapasitesine sahip olarak değerlendirilmektedir. Çevresel kontrol düzeyi düşük olan bireyler ise günlük işleri idare etmede zorluk yaşama; koşullar değiştirme konusunda kendisine güvenememe; etrafındaki fırsatlardan haberdar olmama; yeterli kontrol duygusuna sahip olamama gibi özellikler göstermektedir (Ryff ve Keyes, 1995: 720; Ryff ve Singer, 1996: 15; Ryff, 2014: 12).

2.5.1.5. Yaşam Amacı

Bireyin yaşamının bir amacı ve anlamı olduğu inancını ifade etmektedir. Pozitif bir biçimde çalışan bir bireyin amaçları, arzuları bulunmaktadır ve bu arzu ve amaçlar kişinin yaşamında anlam bulmasına katkı sağlamaktadır. Yaşam amacı yüksek olan bireylerin hayatında bir anlamı vardır ve geçmiş ve şimdiki hayatının bir anlamı olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca hayatını anlamlı kılacak değer ve inançlara sahiptirler. Yaşam amacı düşük olan bireylerin yaşamında bir anlam bulunmamakta, amaç ve arzuları olmamaktadır. Hayatına anlam katacak duygu ve düşüncelere sahip değildirler (Ryff, 1989: 1071; Ryff ve Keyes, 1995: 720; Ryff, 2014: 12).

2.5.1.6. Kişisel Gelişim

Birey açısından devamlı bir şekilde büyüme ve gelişme duygusu anlamına gelmektedir. Psikolojik iyi olma bireyin yalnızca daha önce içerdiği özellikler değil aynı zamanda kapasitesini geliştirme, birey olarak büyüme ve gelişmeye devam etmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Kişisel gelişimi yüksek bireyler kendilerini sürekli olarak geliştirmek isteyerek büyüme ve gelişme konusunda isteklidir. Ayrıca yeni

yaşantılara açık olma, kapasitesini geliştirme, kendisini daha iyi tanıma özellikleri görülebilmektedir. Kişisel gelişimleri düşük bireyler durgun bir yapıya sahip olmalarının yanında kendilerini geliştirme duygu ve düşüncelerine sahip değildirler. Yaşamdan zevk alamama, yeni davranışlar geliştirme konusunda eksiklik hissetme, kişisel gelişim düzeyi düşük bireylerde görülenler arasında yer almaktadır (Ryff, 1989: 1071; Ryff ve Keyes, 1995: 720; Ryff, 2014: 12).

2.6. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri

Ergen ifadesi Batı literatüründe yer alan *adolescent* sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır. Ergenlik belirli bir durumu değil bir gelişim sürecini ifade etmektedir. Biyolojik, psikolojik, bilişsel, toplumsal açıdan değişme ve gelişmenin olduğu çocukluk döneminden erişkin döneme geçildiği bir süreçtir (Yavuzer, 2011: 262). Ergenlik dönemi bireylerin çocukluk dönemlerinden yetişkinlik dönemlerine adım attıkları bir geçiş dönemidir. İnsan hayatı çeşitli dönemlerden geçmektedir. Çocukluk, ergenlik, yetişkinlik, yaşlılık ve ihtiyarlık insanın yaşayacağı dönemler olarak belirtilebilir. Bu dönemler arasında birinden diğerine geçişte kesin bir yaş sınırlaması bulunmamaktadır. Ancak dönemler arasındaki geçişler ardışık bir sıra ile devam eder (Kulaksızoğlu, 2001: 17). Smith'de (2017: 1) ergenliği bir geçiş süreci olarak değerlendirmektedir. Ona ergenlik çocuk bir şekilde geçirilen yaşamdan yetişkin yaşamına geçilen bir dönemdir.

Ergenlik dönemine geçiş her birey için aynı yaşlarda olmamaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF, 2011: 6) 10-14 yaşları arasını erken ergenlik, 15-19 yaşları arasını ise geç ergenlik olarak tanımlamaktadır. Derman (2008: 20) erken ergenlik dönemini 12-14, orta ergenlik dönemini 15-18 yaşları olarak belirtmektedir. Geç ergenlik döneminin ise 18'li yaşlarda başlayarak kimlik duygusunun tamamlanması ile sona erdiğini açıklamaktadır (Derman, 2008: 21). Pawlowski ve Hamilton da (2008) ergenlik dönemini erken ergenlik dönemi, orta ergenlik dönemi ve geç ergenlik dönemi olarak ifade etmektedir. Erken ergenliği kızlar için 11-13, erkekler için 12-14 yaş aralığı olarak açıklamaktadır. Orta ergenlik dönemini kızlar için 13-16, erkekler için 14-17 yaş ve geç ergenlik dönemini kızlar için 16-19, erkekler için 17-19 yaş olarak ifade etmektedir (Pawlowski ve Hamilton, 2008). Ergenlik döneminin genel bir biçimde 10-18 yaş arasını kapsadığı söylenebilir (Smith, 2017: 1).

Ön erinlik dönemi kız bireylerde 10-12, erkek bireylerde 11-13 yaş dilimleri arasında yer alır. Erinlik dönemi erkek bireylerde 14-15, kız bireylerde 13- 15 yaş dilimleri arasında bulunur ve erinlik döneminden sonra ergenlik dönemine gelinir (Köknel, 1999: 89). Ergenlik dönemi hızlı büyüme ve olgunlaşmanın olduğu bir dönemdir. Bu dönemde kız bireyler erkek bireylere göre bir iki yıl kadar daha erken bir şekilde ergenlik dönemine girebilmektedir. Ayrıca kız bireyler ergenlik döneminde cinsel olgunlaşmalarını erkeklerden bir iki yıl kadar daha önce tamamlayabilmektedirler (Bakırcıoğlu, 2011: 277).

Ergenlik döneminin başlama ve bitişi ile ilgili çeşitli görüşler öne sürülmektedir. Farklı fikirlere sahip kuramcılar bazı konularda ortak noktada buluşmaktadırlar. Aile bireylerinden ayrılmaya başlanması, ergen bireyin dikkatinin aile bireylerinden arkadaş çevresine yönelmesi, akıl yürütme konusunda ilerlemeler görülmesi, eğitsel olarak ortaokula başlamış olunması ergenliğe girişte mutabık kalınan konular arasında yer almaktadır. Ergen bireyin kendisini daha iyi tanıyarak, kendisinin farkında olarak kimlik duygusunun oluşması, biyolojik olarak bireyin cinsel bakımdan üremeyi sağlayabilecek duruma gelmesi, yaşlılarıyla yakınlık kurma konusunda gelişme sağlanması, zorunlu öğrenim süresinin sona ermesi, yetişkin rolleri ve konumunun büyük ölçüde kazanılması ergenlik döneminin bittiği konusunda görüş birliğine varılan gelişim süreçleri olarak belirtilmektedir (Steinberg, 2007: 22).

Birçok kişi çocukluk dönemini bitirerek ergenliğe girişi ve yetişkinliğe varmayı herhangi bir problem yaşamadan gerçekleştirmektedir. Bu bireyler biyolojik, cinsel ve bilişsel bakımdan değişimlere uyum gösterirler. Kendilerini daha iyi tanıyarak sağlıklı bir kimlik duygusu ve benlik kavramı geliştirirler. Fakat bazı ergen bireyler bu aşamada çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Ergen suçluluğu, ilaç bağımlılığı, aşırı alkol ve tütün kullanımı, ergen gebeliği bu sorunlara örnek olarak verilebilir. Ergenlik döneminde meydana gelebilen bu problemlerin hem kaynağı hem de neticesi kimlik ve benlik kavramının gelişimidir. Zaman içerisinde ilişkilerde değişme olmaktadır. Aile ilişkileri, ebeveyn ilişkisinden yetişkin ilişkisine dönüşmekte ve bazı problemler ortaya çıkmaktadır. Ancak ebeveyn ve ergen bireyler arasındaki uyum zannedilenden daha fazladır. İlişkilerin ne kadar başarıya ulaşacağı ebeveynlerin demokratik, otoriter ve izin verici tutumu benimseyip benimsemediklerine bağlıdır. Ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olmayışı aile içinde pek çok sorunlara sebep olmaktadır (Gander ve Gardiner, 2004: 505- 512).

Ergenlik döneminde aile ilişkileri konusunda farklı görüşler öne sürülmektedir. Bu dönemde ergenlerin ailelerinden ayrılma gereksinimi duydukları belirtilmektedir. Bunun sebebi olarak; anne baba ile çocuk arasında meydana gelen çatışmanın bireyin anne baba kontrolü altında yaşamasından ayrılma isteği ile olarak gösterilmektedir. Anne ve babaların ergenlik yıllarında bazı önemli konularda bilgi sahibi olması gerekli görülmektedir. Ergenlik döneminin gelişimsel özellikleri, ergenlik döneminde anne ve babalık konusunda gerekli bilgiler ve aile bireylerinin kendileri hakkında farkındalık sahibi olması olarak ifade edilebilmektedir (Steinberg, 2000: 171- 177).

Ergenlik döneminde bireylerin aile bireylerine yakınlık düzeylerinde de değişimler meydana gelmektedir. Hem kız hem de erkek bireylerde aile bireylerine yönelik olarak yakınlık duygularında azalmalar olmaktadır. Erkek bireylerde yakınlık duygusunun azalması ebeveyn kabulünün azalmasını, kız bireylerde ise biyolojik gelişmeyi beraberinde getirmektedir. Ergenlik döneminde meydana gelen çatışmalarda erkek ve kız bireylerde farklılıklar olabilmektedir. Erkeklerde ergen anne çatışmasının belirtisi erken olgunlaşma olarak ifade edilirken kız bireylerde biyolojik gelişme olarak belirtilmektedir (Steinberg, 1987: 458).

2.6.1. Erken Ergenlik

Erken ergenlik döneminde bireylerde hızlı fizyolojik ve davranışsal değişimler meydana gelmektedir. Öncelikli olarak kişilerde büyüme meydana gelir ve daha sonra cinsel organların gelişimi ve ikincil cinsiyet özellikleri gelişmeye başlar. Gelişim kız bireylerde erkeklere göre daha hızlıdır. Ergenliğe erken dönemlerde girmek kız ve erkek bireyler üzerinde farklı etkiler bırakabilmektedir. Erkek bireylerde olumlu anlamda etki yaparken kız bireylerde bazı olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Erken gelişme erkek bireylerde ruhsal yönden olumlu katkı yapmakta iken kız bireylerde yaşlılarına oranla daha düşük özsaygı, depresyona daha fazla yatkınlık, yeme ve kaygı bozuklukları görülebilmektedir. Bu dönemde bireyler cinsiyet özelliklerini bilirler ve buna topluma uyum sağlayabilmek için davranışlarını bunun bilincinde gerçekleştirirler. Ergen için yakın bir arkadaşının olması onun için daha değerli ve anlamlı bir hale gelir. Erken ergenlik dönemi bilişsel gelişim açısından da bireyde gelişimin olduğu bir dönemdir. Kişilerde soyut düşünme gelişmeye başlar, zamanın önemi kavranır, din, politika ve felsefe gibi konularda düşünme ve tartışma gelişir (Derman, 2008: 20; UNICEF, 2011: 6).

Bu dönemde kişilerde arkadaşlar aile bireylerinden daha önemli bir duruma gelir. Ergenler bu dönemde aile bireyelerine isyan etme ile onlara bağlı kalma arasında tereddütler yaşarlar. Anne babadan uzaklaşma başlar ve arkadaşlarla geçirilen süre artmakla birlikte onlarla geçen zaman kişi için daha önemli ve değerli olmaya başlar. Ergen bireyler bu dönemde gerek ebeveynleri gerekse diğer bireyler tarafından yetişkin olarak algılanmamakla birlikte çocuk olarak da algılanmamaktadır. Anne baba ve diğer bireyler ergen bireyin gerçekleştirebilecekleri ve gerçekleştiremeyecekleri hususlarda görüş ve öneriler ileri sürmektedirler (Kulaksızoğlu, 2001: 18; Pawlowski ve Hamilton, 2008).

2.6.2. Orta Ergenlik

Orta ergenlik dönemi yoğun cinsel duyguların olduğu bir dönemdir. Soyut düşünme bireylerde daha iyi bir şekilde gerçekleşmektedir. Bireylerde merak duygusu gelişmeye başlar, politik konulara daha ilgili olurlar ve kendilerine hiçbir şeyin olmayacağı, her şeyi başarabilecekleri düşüncesi hâkim olur. Bireyin farkındalık seviyesi artar ve kendi değerlerini yaşamında uygulamak ister. Aile bireyelerine karşı, karşı gelme davranışı daha belirgin hale gelir ve ebeveynlerin çocukları için endişeleri artar. Bunun sonucunda anne baba ile çatışma mümkün olmaktadır. Aşk duygusu birey için daha değerli hale gelir ve arkadaş grupları birey için daha da önemli hale gelmeye başlar (Pawlowski ve Hamilton, 2008). Bu dönemde ergen bireylerde başkalarının gözünde güzel görünme isteği artar ve bunun neticesinde giyim ve görünümüne dikkat etme, akranları tarafından beğenilme kişi için önemli görülür. Arkadaş çevresi ile birlikte olma davranışı arttığı için ergen bireylerde ilişkinin sınırını koyamama önemi sorunlara yol açabilmektedir. Arkadaş ilişkilerinin artmasıyla birlikte kişinin kendisine ve çevresine ilgisinin artması gözlenmektedir (Derman, 2008: 20).

2.6.3. Geç Ergenlik

Geç ergenlik döneminde fiziksel olarak daha az değişimler meydana gelmektedir. Fiziksel olarak genel değişiklikler bu döneme kadar gelişmiştir. Birey kendisini daha gerçekçi bir biçimde değerlendirmeye başlar. Yetişkinliğe ait düşünceler gelişmeye başlar ve bireyin yaşamının ilerisine yönelik hedefleri daha belirgin hale gelir. Arkadaş grubunun etkisi bireyde azalmaya başlar ve kendisini tanımaya yönelik düşünceler gelişmeye başlar (Pawlowski ve Hamilton, 2008). Ergenin kimlik duygusu gelişmeye başlar. Kimlik geliştirebilme bu dönemde sürekli hale

gelir. Kimlik duygusu sağlıklı bir şekilde gelişmiş olan kişide eşini ve işini seçme, diğer bireylerle yakın ilişkiler kurma ve yetişkin sorumluluğunu alabilecek kabiliyetler meydana gelir. Bireylerde içgörü artar, bağlanma ve aidiyet duyguları gelişir, gelenek ve görenekleri, sosyal kültürel özellikleri benimseme yönelimi gözlenir (Derman, 2008: 21).

Bu dönemde ergen bireylerde sigara ve madde kullanımı gibi davranışlarında artış meydana gelmektedir. Bu dönemde kız bireyler erkeklere göre psikolojik ve biyolojik olarak daha çok risk altındadırlar. Kızlarda özellikle cinsiyete dayalı ayrımcılık, istismar gibi davranışlar görülmektedir. Aynı zamanda kız bireylerde daha güzel olma, bedensel mükemmeliyetçilik gibi düşüncelerin medya gibi araçlarla vurgulanması sebebiyle anorexia ve bulimia gibi yeme rahatsızlıkları görülebilmektedir (UNICEF, 2011: 6).

2.7. Anne Baba Tutumu

Bireyin gelişiminde aile bireylerinin tutumunun önemli bir rolü bulunmaktadır. Gelişim yalnızca kalıtım odaklı değil çevrenin etkisiyle oluşmaktadır. Bu çevrede de en önemli unsur çocuk yetiştirme sürecinde anne baba tutumlarıdır. Aile, bireyi geleceğe hazırlayan en önemli unsurdur. Kişilik oluşumunda birey ilk olarak anne ve babası ile etkileşim kurar ve aile, bireyin topluma uyum sağlamasına katkıda bulunur (Çağdaş, 2009: 143- 144). Bireylerin sağlıklı bir tutuma sahip olmalarının temel şartlarına; anne babanın birbirlerine sevgi ve saygıyla yaklaşması, birbirlerine ve çocuğa karşı tutarlı davranışlar göstermesi ve kendileriyle barışık bir yaşam sürdürmeleri örnek olarak verilebilir. Ebeveynlerin çocukluk zamanlarında baskıcı bir anlayışla veya çok serbest bir biçimde yetişmeleri, parçalanmış bir ailede yetişmeleri, ekonomik sıkıntıların baskın olduğu bir zamanda yetişmeleri çocuklarına olumsuz anlamda tutumlar göstermelerine sebep olabilir. Örnek olarak baskının hâkim olduğu bir ailede yetişen bireyler içe kapanık olma ve toplumda kendisini ifade etmede zorlanma gibi özellikler gösterebilirken demokratik tutumla yetişen bireyler daha dışa dönük olma, daha çok sosyal faaliyetlerde olma, kendisini toplum içerisinde rahat bir şekilde ifade edebilme özelliklerini gösterebilmektedirler. (Yavuzer, 2010: 27; Yıldırım, 2010: 81).

Anne baba çocuk ilişkisinde özellikle anne ile çocuk arasındaki etkileşim önemli görülmektedir. Çocuğun anne ile etkileşiminde annenin bireyin fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel ve kişilik gelişiminde kilit bir rol oynadığı belirtilmektedir.

Ebeveynlerden annenin babaya göre çocukla daha fazla etkileşimde bulunmasından dolayı anne davranışları kişi üzerinde daha fazla etkide bulunmaktadır. Aile bireyleri tarafından çocuğa yönelik olarak farklı tutumlar sergilenebilir. Bu durumda anne baba davranışı farklılaştıkça çocuk yetiştirme tutumlarının da farklılaştığı söylenebilmektedir (Kulaksızoğlu, 2001: 118).

Ebeveyn tutumunda önemli olarak görülen kavramlardan bir tanesi de akran bağımlılığı kavramıdır. Otoriter kontrole sahip kişiler akran bağımlılığını ergenlik döneminde zorunlu bir durum olarak değil, yanlış toplumsallaşmanın, fazla izin verici tutumun ve sert anne baba davranışlarının yansıması olarak görmektedirler (Steinberg ve Silverberg, 1986: 842).

Ebeveynlik tutumları konusunda çeşitli sınıflandırmalar bulunmaktadır. Baumrind (1991: 62) anne baba davranışını dört aşamalı olarak açıklamaktadır. Bunlar yetkili ebeveyn tutumu, otoriter anne baba tutumu, izin verici ve reddedici anne baba tutumu ve ihmalkâr anne baba tutumudur. Yavuzer (2010: 28) tarafından ise altı farklı anne baba tutumu olduğu öne sürülmektedir. Bu tutumlar; otoriter anne baba tutumu, kararsız anne baba tutumu, güven verici ve destekleyici anne baba tutumu, koruyucu anne baba tutumu, gevşek anne baba tutumu, ilgisiz ve kayıtsız anne baba tutumu ve hoşgörülü anne baba tutumudur. Sümer ve Güngör (1999: 43) geliştirdikleri Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğinde kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutları olarak iki boyutta anne ve baba tutumunu kavramlaştırmaktadır. Kabul/ilgi boyutu ebeveynler tarafından sevilme, ilgi görmeyi ifade eder. Sıkı denetim/kontrol boyutu aile bireyleri tarafından denetlenme, sınırlandırılma, gözleme tabi tutulma, disipline edilme özelliklerini göstermektedir (Sümer ve Güngör; 1999: 43- 44).

2.7.1. Otoriter Anne Baba Tutumu

Otoriter tutumu benimseyen anne ve babaların istekleri fazladır ve ergen bireylerin sadece kendileri doğrultusunda davranmalarını istemektedirler. Kendilerine itaat edilme önemlidir ve isteklerinin karşı çıkılmadan yapılmasını isterler. Statü, otoriter tutuma sahip anne babalar için önem taşımakta ve çocuklarının davranışlarını devamlı olarak takip etmektedirler. Çocuğun kurallara uyması çok önemli görülür. Çocuğun vaktinden sonra eve gelmesi durumunda cezaya başvurmada tereddüt edilmez. Bireyin düzenli yaşaması, zamanında uyuması ve derslerine dikkatli bir şekilde zamanında çalışması beklenir. Çocuğun yapmış olduğu basit yanlışlıklar,

kusurlar bile hemen düzeltilmeye çalışılır. Anne ve babanın dediklerinin dışında bir şeyi yapmamak çok önemli görülür (Baumrind, 1991: 62; Yörükoğlu, 1985: 150).

Otoriter anne baba tutumunda pazarlık etmeden, bireyle konuşmadan, çocuğun isteklerini hiçbir şekilde dikkate almadan, anne ve baba tarafından verilen görevlerin ve isteklerin çocuk tarafından koşulsuz olarak gerçekleştirilmesi esastır. Otoriter tutuma sahip anne ve babalar iki durumda değerlendirilebilir. Otoriter olmayan yönlendirici anne babalar ve otoriter ve yönlendirici olanlar olarak belirtilebilir. Otoriter olmayan yönlendirici aile bireylerinde yönlendirme vardır ancak ebeveynleri güç göstermede ısrarcı değildirler. Otoriter ve yönlendirici olan ebeveynler ise oldukça zorlayıcı bir tutuma sahiptirler (Ekşi, 1990: 50; Seven, 2011: 101).

Nazik ve dürüst olan bir birey ebeveynlerinden her ikisinin veya birinin otoritesi ve denetiminde olmasından dolayı kendisini ifade edemeyen, çevre etkisine kontrolsüz bir biçimde maruz kalan bir kişiliğe dönüşebilmektedir. Baskı ve zorlama altında kalan çocuk sağlıklı bir şekilde düşünemeyerek hangi davranışının kendisi için daha faydalı olacağı ayırımını yapamamaktadır. Endişe verici ve gerginlik içeren bu koşullar altında bireyin aşırı bir şekilde isyankâr olma ve boyun eğme davranışlarını göstermesi mümkün görünmektedir (Yavuzer, 1999: 127; Yavuzer, 2010: 28).

Otoriter ebeveyn tutumunda korku duygusu egemendir. Aile bireyleri sevgilerini bireyin gevşeyeceği, şımarma duygusuna sahip olacağı endişesiyle çocuklarını uyku esnasında sevmeyi tercih etmektedirler. Aile bireyleri ile çocuk arasında etkileşim yeteri kadar gelişme göstermemiştir. Bireyin anne ve babasına kendisini açmasına izin verilmemektedir. Cezaya başvurma sıklıkla bulunmaktadır. Otoriter bir tutumla yetişen bireyler içe kapanık olma, çekingenlik gibi özellikler gösterse de bu durum her koşullarda mümkün olmayıp bireyler vurma, kırma, zarar verme, ortadan kaldırma gibi saldırgan eylemlerde de bulunabilirler. Bunun sebebi bireyin ailesinden ceza davranışlarını sıklıkla görmüş olmasıdır ve sonuç olarak birey zayıf olanın ezilmesi gerektiği gibi bir düşünce geliştirmiştir. Birey bu düşünceden dolayı kendisinden güçsüz gördüğü bireylere karşı saldırganlar davranışlar sergileyebilmektedirler. (Çağdaş, 2009: 152- 153; Kulaksızoğlu, 2001: 122; Özgüven, 2001: 197).

2.7.2. Demokratik Anne Baba Tutumu

Çocuk ile anne baba arasındaki etkileşimde en sağlıklı tutumun demokratik anne baba tutumu olduğu söylenebilir. Ebeveyn ve çocuk arasında sevgi ve saygı hâkimdir.

Demokratik tutumda akla dayalı tartışmalar yer alabilmektedir. Çocuk ve ebeveynleri arasında esnek bir tutum benimsenmektedir. Anne ve babalar aile içinde davranış normlarını belirlemişlerdir. Aileyi ilgilendiren herhangi bir konuda çocuklara da bilgi verilir aynı zamanda onların da görüşlerini ifade etmesine olanak sağlanır (Bakırcıoğlu, 2011: 183; Yavuzer, 2010: 33). Anne ve babalarının kendilerine daha sıcak, yakın, demokratik ve net bir şekilde davrandıklarını belirten ergen bireylerin diğer bireylere karşı daha olumlu duygu, düşünce ve davranış geliştirmeleri yaşıtlarına göre daha muhtemel görülmektedir (Steinberg, vd., 1989: 1433).

Demokratik tutumda ebeveynler çocuklarını ayrı bir birey olarak görmekte ve özgün bir kişilik geliştirmesine destek olmaktadır. Her bireyin değerli, önemli ve biricik olduğu görüşü hâkimdir. Birey her anlamda desteklenerek kişinin kendisini gerçekleştirmesine yardımcı olunmaktadır. Kişilerin başarılı olunması için çaba harcanır ve elde edilen başarılar karşısında bireyin ödüllendirilmesi sağlanır. Olası başarısızlık durumlarında ise herhangi bir şekilde ceza uygulanmamaktadır. Demokratik tutumda bireye bedensel herhangi bir ceza uygulanmamaktadır. Disiplini sağlama yöntemleri ceza uygulamaktan çok kişinin istendik şeyler için teşvik edilmesi, cesaretlendirilmesidir. Tam olarak ceza yerine geçmese de bireyi ikinci tür ceza olarak da belirtilebilecek önemli şeylerden mahrum bırakma vardır. Böylece hem bireye karşı yıkıcı bir uygulama yapılmamış olmakta hem de kişinin istenilen davranışı gerçekleştirmesi sağlanmaktadır. Ebeveynler disiplinli bir yaşamı benimserken bireylerin sevgi ihtiyacını ihmal etmemektedirler. Demokratik tutumda sevmek, sevilme, saygı ve hoşgörü ebeveynlerin esas aldıkları değişmez olan kavramlardır (Baumrind, 1991: 61; Çağdaş, 2009: 155; Kulaksızoğlu, 2001: 118- 119; Seven, 2011: 101).

Demokratik anne baba tutumunda yetişen bireyler bir eylemin doğru ya da yanlış olduğuna çevresel faktörlerden fazla etkilenmeyerek kendileri karar verebilmektedirler. Ailede sevgi ve saygıya dayalı kabul edici bir ortam olmasından dolayı bireyler güven duygusuna sahiptirler (Yıldırım, 2010: 83).

2.7.3. Koruyucu Anne Baba Tutumu

Koruyucu anne baba tutumu, aile bireylerinin çocuklarına gereğinden fazla titiz davranması ve özen göstermesi olarak belirtilebilir. Bu davranış tutumunun sonucu olarak da çocuk kendine güveni olmayan, çekingen, kendisini ifade etmekte zorluk

yaşayan, diğer kişilere bağımlı, duygusal kırılganlıkları fazla olan bir kişi haline dönüşmektedir. Koruyucu tutum, kişinin yaşamının ilerleyen yıllarında da devam ederek bireyin koruyucu tutumu eşinden de talep etmesi beklenebilir. Aşırı koruyucu tutumun temelinde anne davranışını etkisi bulunmaktadır. Annenin yaşamış olduğu duygusal yalnızlık onu koruyucu bir tutumla davranmaya sevk etmektedir (Yavuzer, 1999: 126; Yavuzer, 2010: 31).

Aşırı koruma duygusuna sahip anne çocuğun başına gelebilecek olumsuz ve basit bir durumda dahi telaşlanır ve sürekli olarak bireyi tedavi ettirerek kontrolden geçirir. Bireyin yemeği kendisini yemesine müsaade etmemekte ve her ihtiyacını kendisi karşılamaya çalışmaktadır. Aynı zamanda çevreden tehlike gelebileceği düşüncesiyle anne, çocuğun diğer çocuklarla birlikte olmasına izin vermemektedir. Bu şekilde davranması da bireyin sosyalleşmesine olumsuz olarak etki etmektedir. Koruyucu tutumla yetişen birey yaşamın ilerleyen yıllarında şımararak aile bireyleri üzerinde egemenlik kurmaya çalışmaktadır. Daha bireyci, empati yapamayan birey haline gelerek diğer kişilerin hak ve hukukunu tanımayacak duruma gelmektedir. Bireyler bitmek bilmeyen taleplerle aile ve çevresinde problem oluşturmaktadır. Bu tutumun ilerlemesiyle de bireylerde saldırgan davranışlar meydana gelebilmektedir (Bakırcıoğlu, 2011: 189- 190; Kulaksızoğlu, 2001: 121).

2.7.4. Hoşgörülü Tutum

Aşırı hoşgörülü tutumu benimseyen aile bireyleri, çocuktan yaşına uygun olabilecek davranışlar gösterme gibi beklenti içerisinde değildirler. Hoşgörülü tutumda aile bireyleri çocuklarının istek, arzu ve davranışlarına karşı kabul edici bir şekilde yaklaşmaya çalışmaktadır. Bireyin planlar yapabilmesi sağlanır, denetlemekten kaçınılır ve birey belirlenmiş kurallara uymaya zorlanmaz (Baumrind, 1966: 889; Seven, 2011: 101).

Hiçbir koşul ileri sürülmeden çocukların istekleri aileler tarafından kabul edilir. Aile bireylerinin bu düşünce ve davranışla çocuğa yaklaşımları çocukta öz denetim becerisinin gelişmemesine neden olmaktadır. Sürekli olarak diğer bireylerin ilgisini kendi üstüne çekmeyi istemekte ve kendisinin isteklerinin yerine getirilmesini istemektedirler. Bu şekilde davranmak kişinin sosyal uyumuna da olumsuz etkide bulunabilir. Birey uyumsuz davranışlar göstermesi sebebiyle diğer bireyler tarafından da istenmeyen kişi haline gelebilir. Toplum tarafından kabul edilmeyen birey

çevresine karşı saldırgan davranışlar da gösterebilmektedir (Ekşi, 1990: 50; Çağdaş, 2009: 149- 150; Yavuzer, 1999: 127).

2.7.5. Yetkinci Anne Baba Tutumu

Olumsuz anne baba tutumu olarak da belirtilebilir. Yetkinci anne ve babaların arzu ve istekleri fazladır. Bireyin eylemleri için normlar belirleyerek bunlara uyma oranlarını takip ederler. Disiplini gerçekleştirme yöntemleri cezaya başvurma değil bireyin teşvik edilmesi ve cesaretlendirilmesi şeklindedir. Rekabetçi bir anlayışları vardır fakat bireyi engelleme gibi kısıtlayıcı davranışlar yapmamaktadırlar. Çocuklarının başarılı bir kişi olması için beklenti düzeylerini yüksek tutmaktadırlar. Kendi çocuklarının diğerlerinden daha başarılı olmasını istemekte ve kendi çocuklarını diğer çocuklarla sürekli olarak karşılaştırma yoluna gitmektedirler. Bireylerin göstermiş oldukları başarıları yeterli görmeyerek devamlı daha iyisini gerçekleştirmeyi istemektedirler. Anne ve babalar çocuklarına bu tutumla yaklaştığında birey de istenilenleri yapabiliyorsa bir problem olmayabilir ancak kişi kendisinden talep edilenleri yapabilecek kapasiteye sahip değilse bireyde çaresizlik, suçluluk, değersizlik gibi olumsuz düşünceler gelişebilir. Bu da bireyde olumsuz bir benlik gelişmesine neden olabilmektedir. Yetkinci bir şekilde yetişen bireylerde yüksek derece Nevrotik belirtiler olabilmektedir. Birey kendi içerisinde çatışma yaşayabilmekte, sert bir kişiliğe ve merhametsiz bir karaktere sahip olabilmektedir (Bakırcıoğlu, 2011: 188; Çağdaş, 2009: 146- 147).

2.7.6. İlgisiz ve Kayıtsız Anne Baba Tutumu

İlgisiz ve kayıtsız anne baba tutumunda aile bireylerinin çocuklarına karşı ilgisi düşük düzeydedir. Sorumluluk duygularının az olduğu, çocuklarına karşı duyarsızlığın çok olduğu bir tutumdur. Bu tür ailelerde çocuklarla ebeveynler arasında iletişimsel sorunlar yaşanabilmektedir. Anne babaların kayıtsız davranışları ile çocukların saldırganlık davranışları arasında ilişki bulunmaktadır. İlgisiz ve kayıtsız ebeveyn tutumu bireylerin saldırgan davranışlar gösterme olasılığını güçlendirmektedir (Seven, 2011: 101; Yavuzer, 2010: 33).

2.7.7. Tutarsız Anne Baba Tutumu

Aile bireylerinin birbirleriyle uyumlu davranışlarının olmamasıdır. Davranışlar hoşgörülü davranma ile katı müdahaleler arasında kalmaktadır. Çocuk hangi davranışın doğru olup olmadığı konusunda kararsızdır. Aynı davranışlara anne ve baba

tarafından oldukça farklı düzeyde cevaplar verilebilmektedir. Bu da bireyin öngörülebilir olmayan bir yaşam geçirmesine neden olmaktadır (Yörükoğlu, 1996: 201).

2.7.8. Anne Baba Tutumuna İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

Anne baba tutumu konusunda geçmişte yapılan birçok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalar neticesinde anne baba tutumu konusunda da çeşitli modeller ortaya çıkmaktadır. Darling ve Steinberg (1993) tarafından geliştirilen Psikodinamik model ve Öğrenme modeli bunlardan bir tanesidir. Aile bireylerinin davranışlarının çocukları üzerindeki etkisine hem davranışçılar hem de Freud'cu teorisyenler ilgi göstermişlerdir. Davranışçılar yakın çevrede yer alan pekiştirme modelinin kişinin gelişimine nasıl bir etkide bulunduğu konusunda ilgili olmuşlardır. Freud'u benimseyen teorisyenler ise kişinin gelişiminin temel etkeninin biyolojik olduğunu, kaçınılmaz bir biçimde anne babanın istekleri ve toplumsal ihtiyaçlarla ters düştüğünü belirtmektedirler (Darling ve Steinberg, 1993: 488).

2.7.8.1. Psikodinamik Model

Araştırmacılar psikodinamik bir bakış açısıyla çalışmışlar ve anne baba ile çocuk arasında meydana gelen duygusal ilişki ve bu ilişkinin çocuğun psikososyal, psikoseksüel ve kişilik gelişimi üzerindeki etkisini anlamaya yönelik olarak çaba göstermişlerdir. Psikodinamik modeli savunan araştırmacılar, anne baba ile çocuk arasındaki duygusal ilişkilerdeki kişisel farklılığın kesin bir biçimde anne babaya ait özelliklerin farklılaşmasından kaynakladığını açıklamaktadırlar (Darling ve Steinberg, 1993: 488).

2.7.8.2. Öğrenme Modeli

Anne ve babalık biçimine davranışçı ve sosyal öğrenme bakış açısıyla yaklaşan araştırmacı bireyler, anne babalık tarzını anne baba davranışına göre kategorize etmek istemişlerdir. Fakat tutumlardan ziyade anne baba davranışlarını anlamaya yönelik olarak çaba göstermişlerdir. Hem sosyal öğrenme hem de psikodinamik kuramcılar anne ve babanın çocuklarının sosyalleşmesine önemli katkı sağlayan bireylerarası amaçların, ebeveynlerin anne babalık konusundaki inançlarının ve çocuklarının doğal yapısının ebeveyn davranışlarının önemli bir belirleyicisi olduğunu belirtmektedirler (Darling ve Steinberg, 1993: 489).

2.7. İlgili Araştırmalar

2.7.1. Umut, İyi Oluş ve Anne Baba Tutumu ile ilgili araştırmalar

Kars vd. (2019: 97) ergenlerde anne baba tutumu, duygu düzenleme ve iyilik hali arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 6. 7. ve 8. sınıfa devam eden ortaokul öğrencileri oluşturmuştur. Araştırma sonucunda demokratik tutum gösteren ebeveynlerin çocuklarında yaşamın kontrolü ve anlamlı hale getirilmesi, başa çıkma becerileri ve duygu düzenlemeleri ile problem çözme arasında orta düzeyde negatif yönde ilişki olduğu; demokratik tutuma sahip bireylerin yaşamın kontrolü, başa çıkma ve problem çözme becerilerinin az olduğu bulunmuştur. Araştırmada otoriter tutuma sahip aile bireylerinin çocuklarında dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyleri arttıkça bireylerin olumlu kendilik algılarının azaldığı; ihmalkâr tutuma sahip aile bireylerinin çocuklarında içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme düzeyleri arttıkça sosyal yaşamlarının arttığı bulunmuştur. Başka bir ifadeyle otoriter tutuma sahip çocukların kendilik algısının düşük olduğu; ihmalkâr tutuma sahip çocukların duygu düzenlemelerinin yüksek olduğu bulunmuştur.

Subaşı ve Özçelik (2019: 25) çalışmalarında ergenlerde anne baba tutumlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, başarı durumları, öğrenim görülen okul türü, kardeş sayısı, okuldan memnuniyet durumu, yetişilen çevre, ailenin ekonomik koşulları, doğum sırası, ebeveynlerin mesleği ve öğrenim durumları, annenin çalışıyor olup olmaması durumlarına öğrencinin kendisine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulup bulmaması açısından farklılıkları incelemiştir. Çalışma sonucunda cinsiyet, gelir durumu, okuldan memnuniyet, başarı durumu, annenin eğitim durumu, kardeş sayısı ve sınıf düzeyi gibi değişkenlerin anne baba tutumu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Kız bireylerin anne kabul/ilgi düzeylerinin erkeklerden yüksek olduğu; 9. sınıfların baba kontrol düzeyinin 12. sınıflardan daha yüksek olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Özen (2019: 1428) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin anne baba tutumlarını psikolojik sağlamlık üzerindeki etkisini incelemiştir. Demokratik tutuma sahip bireylerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin yüksek olduğu, koruyucu anne baba tutumuna sahip bireylerin psikolojik sağlamlığının ve okul içi etkinliklere katılmalarının yüksek olduğu, otoriter tutuma sahip bireylerin psikolojik sağlamlığının düşük olduğu belirlenmiştir.

Karababa (2018: 56) çalışma grubunu ortaokul öğrencileri ve velilerinin oluşturduğu çalışmada ergen bireylerin anne baba davranışlarının tarzları ile umut düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmada sonucunda anne baba davranış tarzlarının umut düzeyi ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Olumlu ebeveyn tarzı olarak değerlendirilebilen destekleyici yaklaşıma sahip bireylerin umut düzeyinin yüksek olduğu; olumsuz ebeveyn tarzı olarak değerlendirilen fiziksel ve düşük kontrol, düşmanlık tutumlarına sahip bireylerin umut düzeylerinin düşük olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Agaloos Pesigan vd. (2014: 603) Filipinli geç ergen ve genç yetişkin bireyler üzerinde ebeveynlerden algılanan tutumlar, depresyon, psikolojik iyi oluş ve kimlik boyutları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçları aile bireylerinden algılanan psikolojik kontrol depresyonun, psikolojik iyi oluşun düşük seviyede olması ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda aile bireylerinden algılanan destek ile psikolojik iyi oluş arasında olumlu anlamda bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Ebeveynlerinden psikolojik kontrol gören ergen kişilerin psikolojik iyi oluş seviyelerinin düşük olduğu; anne babalarından destek gören ergen bireylerin ise psikolojik iyi oluşlarının yüksek seviyede olduğu bulunmuştur.

Yang vd. (2008: 1373) ergen bireylerde anne baba tutumunun ve bağlanma tarzlarının öznel iyi oluş düzeyine etkisini incelemek amacıyla lise öğrencileri üzerinde araştırmasını gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda anne babalarına güvenli bir şekilde bağlanan bireylerin güvensiz bağlanan bireylere göre öznel iyi oluş puanlarının anlamlı bir şekilde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kendisini korkulu bağlanma olarak ifade eden bireylerin kaçınmacı, umursamaz ve güvenli bir şekilde bağlandığını ifade eden kişilere göre öznel iyi oluşlarının daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Spera (2005: 125) anne baba uygulamaları, anne baba tutumları ve ergen kişilerin okul başarısı arasındaki ilişkiye yönelik araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda anne baba katılımı ve takibinin ergen bireylerin okul başarısında güçlü bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yetkili anne baba tutumu ile daha yüksek başarı elde edilmesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Cihangir Çankaya ve Meydan (2018: 211-216) tarafından yapılan araştırmada ergen bireylerin mutluluk düzeylerinin bazı sosyodemografik değişkenlere göre nasıl

bir değişim gösterdiği ve ergenlerin mutluluk düzeylerinin umut tarafından yordanıp yordanmadığı ortaya çıkarılmak istenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu lisede öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Cinsiyet değişkenine göre mutluluk düzeyinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Ergen bireylerin mutluluk düzeylerini yordamada umudun rolünün anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Umut düzeyi yüksek olan bireylerin mutluluk düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur.

Kemer ve Atik (2005: 161) tarafından gerçekleştirilen araştırmada il merkezinde ve kırsal bölgelerde öğrenim gören öğrencilerin umut seviyelerinin aile bireylerinden algılanan sosyal destek seviyelerine göre farklılık gösterip göstermeme durumu incelenmiştir. Araştırmada öğrencilerin umutlarının aile bireylerinden algılanan sosyal destek durumuna göre ve yaşanan yere göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği; algılanan sosyal destek düzeyinin fazla olduğu bireylerde umut düzeyinin yüksek olduğu, cinsiyet durumlarına göre ise anlamlı bir farklılığın oluşmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Turkay vd. (2019: 51) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada umut düzeyini çeşitli sosyodemografik değişkenler bakımından incelemiştir. Araştırmada üniversite öğrencilerinin umut düzeyleri cinsiyet durumlarına göre anlamlı bir farklılık oluşturmazken, sınıf, aile gelir düzeyi ve bölüm bakımından anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. Sınıf düzeyi değişkeninden 3.ve 4. sınıflar karşılaştırılmış ve 3. sınıfların umut düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Berber (2018: 1576-1577) lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında umut ve başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda umut düzeyinin okul türüne değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin umut düzeyi ile başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş olup umut düzeyi yüksek olan bireylerin başarı düzeylerinin de yüksek olduğu bulunmuştur. Türkmen ve Demirli (2011: 347) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın çalışma grubunu üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada yalnızlığın, cinsiyetin, algılanan anne baba tutumunun mutluluk ve genel umudu yordama düzeyi belirlenmek istenmiştir. Araştırmada izin verici ve otoriter anne tutumunun umudu yordadığı, algılanan baba tutumunu ise yalnızlığı ve umudu yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. İzin verici ve otoriter tutuma sahip bireylerin umut düzeyinin yüksek olduğun bulunmuştur.

Feldman ve Kubota (2015: 212- 214) katılımcılarını üniversite öğrencilerinin oluşturduğu umut, iyimserlik, öz yeterlik ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına bakıldığında umudun akademik başarıyı yordadığı sonucu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle umut düzeyi yüksek olan bireylerin akademik başarılarının da yüksek olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Gilman vd. (2006: 168- 176) tarafından umut ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemek ve umutla ilgili kriterleri belirlemeye yönelik olarak araştırma yapılmıştır. Araştırmaya ortaokul ve lise öğrencileri katılım göstermiştir. Araştırmada yüksek umut seviyesine sahip ergen bireylerin orta seviyede umut düzeyinde olan ergenlere göre uyum ve yaşam doyumunda daha yüksek sonuçlar elde ettikleri görülmüş ve aynı zamanda akademik başarıyı da sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ciarrochi vd. (2007) bireylerin öz saygı, akademik başarı ve umut düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak istemiştir. Araştırma sonucunda umut düzeyi yüksek olan kişilerin akademik başarı düzeylerinin de yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Hendricks-Ferguson (2006: 189) tarafından yapılan araştırmada kanser hastası olan ergen bireylerin umut ve psikolojik iyi olma düzeyleri yaş ve cinsiyet değişkenine göre incelenmiştir. Araştırma kanser tanısı almış ergen bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Cinsiyet değişkeni bağlamında ele alındığında kız bireylerin erkek bireylerden umut düzeyinin daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Venning vd. (2009: 105) ise 13-17 yaşları arasındaki ergenlerle yaptıkları araştırmada cinsiyet bakımından erkek bireylerin umut puanlarının kız bireylere daha fazla olduğunu bulmuştur.

Heaven ve Ciarrochi (2008: 707) umut ve benlik saygısının gelişimsel aşamalarını cinsiyet ve anne baba tutumunun bu gelişim aşamaları üzerindeki etkisini 4 yıl boyunca incelemiştir. Araştırmanın katılımcı grubunu lise öğrencileri oluşturmuştur. Zaman geçtikçe umut ve benlik saygısı düzeyinde azalma olmuştur. Kız bireylerin 7. sınıfta umut düzeyleri erkeklerden daha fazla durumda iken 10. sınıfa gelindiğinde umut düzeyleri erkeklere göre daha düşük bir seviyeye gelmiştir. Algılanan yetkili anne baba tutumunun 4 yıl süresince yüksek umut düzeyi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Chang (2003: 134) umut ve cinsiyet arasındaki ilişkiyle ilgili olarak ise erkeklerde umut düzeyinin kadınlara oranla daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Vacek vd. (2010: 99) düşük gelire sahip ergen bireylerle yürüttükleri çalışmada iyimserlik, umut, benlik saygısı, stres, sosyal destek ve öznel iyi oluş kavramlarını araştırmışlardır. Umut, iyimserlik ve benlik saygısının öznel iyi oluşun önemli yordayıcıları olduğu belirlenmiştir. Umut düzeyi yüksek olan ergen bireylerin öznel iyi oluşlarının da yüksek olduğu bulunmuştur. Marques vd. (2013: 251) Portekizli ergen bireylerde maneviyat, umut, dini uygulama ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak istemiştir. Araştırmada umudun yaşam doyumunun önemli bir yordayıcısı olduğu ve umut düzeyi yüksek olanların yaşam doyumlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin Kıralp ve Türköz (2019: 53- 58) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarının algılanan sosyal destek, öznel iyi oluş ve kendini saklama düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın çalışan grubunu eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri ile cinsiyet ve anne baba eğitim düzeyleri değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca öznel iyi oluş düzeyi ile algılanan sosyal destek arasında olumlu yönde düşük seviyede anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle algılanan sosyal düzeyini yüksek olan bireylerin öznel iyi oluşlarının da yüksek olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Yalçın, (2015: 21) araştırmasında sosyal destek ile genel iyi oluş arasındaki ilişkiyi meta analiz yoluyla incelemiştir. Araştırma sonucunda iyi oluş ile sosyal destek arasında orta düzeyde olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş olup sosyal destek düzeyi yüksek bireylerin iyi oluşlarının da yüksek olduğu bulunmuştur.

İşgör (2017: 498-503) psikolojik iyi oluş düzeyini sosyoekonomik düzey, muhafazkar yaşam tarzı ve ailenin algılanan dindarlık durumuna göre incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Araştırma sonucuna bakıldığında psikolojik iyi oluş düzeyi ile muhafazakâr yaşam tarzı arasında pozitif yönde düşük bir ilişki bulunmuştur. Muhafazakâr yaşam tarzını benimseyen kişilerin psikolojik iyi oluşlarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sosyoekonomik düzey ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye bakıldığında sosyoekonomik durumu düşük olan bireylerin psikolojik iyi oluşlarının sosyoekonomik durumu iyi olan kişilerin psikolojik iyi oluşlarından daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Algılanan dindarlık düzeyi yüksek olan bireylerin

psikolojik iyi oluşlarının dindarlık düzeyi düşük olan bireylere göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Sezer (2011: 77-82) çeşitli değişkenler ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerden meydana gelmiştir. Araştırma sonuçları cinsiyet ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu kız bireylerin erkeklerden daha fazla puana sahip olduğunu göstermiştir. Öznel iyi oluş ve okul türü arasındaki ilişkilere bakıldığında öznel iyi oluş ve okul türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve spor lisesinde öğrenim gören bireylerin meslek lisesi ve genel lisede öğrenim gören bireylere göre öznel iyi oluşlarının daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Başaran vd. (2020: 293-296) ilkökul öğrencileri ile yaptıkları çalışmada psikolojik sağlamlık ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda psikolojik sağlamlık ve psikolojik iyi oluş arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır ve psikolojik sağlamlıkları yüksek olan bireylerin psikolojik iyi oluşlarının da yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre bakıldığında cinsiyet ve psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Rana ve Nandinee (2016: 32) kız ve erkek ergen bireyler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada ergen kişilerin olumlu duygularının profilini araştırmış ve psikolojik iyi oluşlarının göstergesi olarak olumlu duyguların işlevini belirlemek istemiştir. Araştırma sonucunda ergen kişilerin cinsiyet faktörüne bakılmadan olumlu duyguların ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerindeki etkisi belirlenmiş olup, olumlu duygulara sahip ergen bireylerin psikolojik iyi oluş seviyelerinin yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Akhtar ve Kroener-Herwig (2017: 1) tarafından yapılan çalışmada uluslararası öğrencilerin başa çıkma tarzları ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu üniversitede öğrenim gören Latin, Asyalı ve Avrupalı öğrenciler oluşturmuştur. Araştırma sonucunda baskılayıcı başa çıkma her üç kültürde de düşük psikolojik iyi oluşu güçlü bir şekilde yordamıştır. Bir başka başa çıkma tarzı olan yansıtıcı başa çıkma tarzı yüksek düzeyde psikolojik iyi oluşun güçlü bir yordayıcısı olarak belirlenmiştir. Baskılayıcı başa çıkma tarzına sahip bireylerin psikolojik iyi oluşlarının düşük olduğu; yansıtıcı başa çıkma tarzını benimseyen kişilerin psikolojik iyi oluşlarının yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Buchanan ve Bowen (2008: 397) çalışmalarında yetişkin desteği ve akran desteğinin öğrencilerin psikolojik iyi oluşu üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Araştırma Amerika Birleşik Devletleri'nin yedi eyaletinde öğrenim gören ortaokul öğrencilerinden elde edilen veriler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada akran desteğinin ortaokul öğrencilerinin psikolojik iyi oluşları üzerinde olumlu bir etkisi olduğu ve akran desteği fazla olan kişilerin psikolojik iyi oluşlarının da yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yetişkin desteğinin düşük seviyede olması durumunda akran desteğinin yüksek seviyede olmasının psikolojik iyi oluş üzerinde olumlu bir etki yaratmadığı bulunmuştur.

Maynard ve Harding (2010: 630) 11-13 yaş aralığında Birleşik Krallık 'ta çeşitli etnik kökenli bireylerle anne baba tutumu ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Olumlu anne baba tutumlarına sahip bireylerin iyi oluşlarının da yüksek olduğu belirlenmiştir. Shek (2007: 156) ergen bireylerin çalışma grubunu oluşturduğu araştırmada ebeveyn kontrolü ve ebeveyn çocuk ilişkilerinin niteliklerine yönelik olarak boylamsa bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonuçları ebeveyn kontrolünde algılanan anne baba farklılıklarının cinsiyete göre bazı farklı sonuçlar olduğunu göstermiştir. Erkek ergen bireyler annelerini kızlara göre daha kontrolcü olarak bulmuşlardır. Araştırma sonucunda kız bireylerin erkek bireylere göre daha iyi ebeveyn ilişkilerine sahip olduğu bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi kısmına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma ergenlerde anne baba tutumlarının umut ve iyi oluş düzeyleri ile ilişkisinin incelendiği ilişkiisel tarama modelinde kesitsel bir araştırmadır (Duran, 2018: 27). İlişkiisel tarama modeli iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim olup olmadığını ve bu değişimin derecesini herhangi bir müdahalede bulunmadan belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Büyüköztürk, vd., 2019).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Elazığ il merkezinde beş farklı lisede öğrenim gören ve uygun örnekleme yoluyla seçilen 808 öğrenci oluşturmuştur. Uygun örnekleme yöntemi örneklemin belirlenmesinde para, zaman ve iş gücü kaybını gibi faktörleri dikkate alan olasılığa dayalı olmayan bir örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, vd., 2019: 95). Örnekleme oluşturan öğrencilerin 146'sı (%18.1) Fen lisesi, 175'i (%21.7) Anadolu lisesi, 124'ü (%15.3) Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi, 363'ü (%44.9) Anadolu İmam Hatip lisesi öğrencisidir. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 532'si (%65.8) kız ve 276'sı (%34.2) erkektir. Öğrencilerin yaş aralığı 13 ile 18 arasında değişmekte olup, ortalama yaşları 15.00'dır. Son olarak, öğrencilerin 332'si (%41.1) 9. sınıf, 206'sı (%25.5) 10. sınıf, 126'sı (%15.6) 11. sınıf, 144'ü (%17.8) 12. sınıfta öğrenim görmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırma kapsamında demografik verileri toplamak için Kişisel Bilgi Formu, anne baba tutumunu belirlemek için Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ) (Sümer ve Güngör, 1999) umut düzeyini belirlemek için Sürekli Umut Ölçeği (SUÖ) (Bacanlı ve Tarhan, 2015) ve iyi oluş düzeyini belirlemek için EPOCH Ölçeği (Demirci ve Ekşi, 2015) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu katılımcıların kişisel ve demografik özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu formda katılımcıların

cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul türü, anne ve baba eğitim düzeyi, ailenin sosyoekonomik durumu, bireylerin kendilerine ilişkin özgüven algıları, akademik başarıları ve akademik başarılarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin sorular yer almaktadır.

3.3.2. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği

Anne baba tutumlarının ölçülmesi amacıyla Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilen Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçek kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol olmak üzere iki boyuttan meydana gelmektedir. Ölçek her biri anne ve babalar için aynı maddelerden meydana gelen fakat anne ve baba için ayrı bir değerlendirme gerektiren 22 maddeden meydana gelmektedir. 11 madde kabul/ilgi/sevgi boyutunu oluşturmakta iken diğer 11 madde sıkı denetim/kontrol boyutunu oluşturmaktadır. Üç madde tersten puanlanmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipinde bir ölçek olup "Hiç Doğru Değil (1) ile Çok Doğru (5)" arasında derecelendirilmektedir. Tek rakamlar kabul/ilgi/sevgi boyutunu, çift rakamlar sıkı denetim/kontrol boyutunu oluşturmaktadır. Alt boyutlardan alınabilecek puanlar 11 ile 55 arasında değişiklik göstermektedir.

Kabul/ilgi boyutu bireylerin çocukluk yıllarında anne ve babaları tarafından ne düzeyde sevildiği ve ilgi duyulduğuna ilişkin değerlendirmelerini içermektedir. Sıkı denetim kontrol boyutu ise bireylerin çocukluk yıllarında anne ve babaları tarafından denetlenmelerine, disipline edilme durumlarına, sınırlandırılmalarına ilişkin değerlendirmelerini içermektedir. Kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol alt boyutlarının Cronbach alfa güvenilirlik düzeylerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu belirtilmektedir. Anne ve baba algılanan kabul /ilgi/sevgi boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .94 olarak bulunurken anne sıkı denetim kontrol alt boyutunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Baba sıkı denetim kontrol alt boyutunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .70 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin, anne kabul ilgi/sevgi alt boyutunun bu çalışmada hesaplanan Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .88 anne sıkı denetim/kontrol alt boyutunun Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .77'dir. Ayrıca, bu çalışmada baba kabul ilgi/sevgi alt boyutunun hesaplanan Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .89 iken, baba sıkı denetim/kontrol alt boyutunun Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .77'dir. Ergenler üzerinde daha önce gerçekleştirilen araştırma sonuçları, ergenlerin anne ve babalarına ilişkin değerlendirmelerinin birbirinden bağımsız olmadığına ve anne kabul/ilgi/sevgi ile

baba kabul/ilgi/sevgi ve anne sıkı denetim/kontrol ile baba sıkı denetim/kontrol arasında çok yüksek düzeyde pozitif yönde ilişki olduğunu gösterdiğinden (Karakayalı, 2020), önceki araştırmalarla tutarlı olarak anne kabul/ilgi/sevgi ile baba kabul/ilgi/sevgi puanlarının ortalaması alınarak ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve anne sıkı denetim/kontrol ile baba sıkı denetim/kontrol puanlarının ortalaması alınarak ebeveyn sıkı denetim/kontrol puanları oluşturulmuş ve analizler bu puanlarla gerçekleştirilmiştir (Karakayalı, 2020).

3.3.3. Sürekli Umut Ölçeği

Snyder vd. (1991) tarafından 15 yaş ve üstü bireylerin umut düzeylerini belirlemek için geliştirilen Sürekli Umut Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması Tarhan ve Bacanlı (2015) tarafından yapılmıştır. Sürekli Umut Ölçeği (SUÖ) 12 madde ve iki alt boyuttan meydana gelmektedir. Alternatif yollar (1,4,6,8) ve eyleyici düşünce (2,9,10,12) olarak belirtilen boyutların her ikisi de dörder madde ile ölçülmektedir. Ölçeğin Türkçe formu 8'li Likert tipinde bir ölçek olup "Kesinlikle Yanlış (1) ile Kesinlikle Doğru (8)" arasında derecelendirilmektedir. Ölçekte tersine puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçek puanlanırken dolgu maddelerine puan verilmemekte olup, eyleyici düşünce ve alternatif yollar alt boyutlarından elde edilen puanların toplanması ile Sürekli Umut Ölçeği toplam puanına ulaşılmaktadır (Tarhan ve Bacanlı, 2015).

Ölçeğin yapı geçerliliği açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin orijinal ölçekte olduğu gibi iki faktörlü olduğu belirtilmiştir. Ölçeğin 1., 4., 6., 8. maddelerinin alternatif yollar düşüncesi faktörüne 2., 9., 10., 12. maddelerinin eyleyici düşünce faktörüne ait olduğu ifade edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde de ölçek faktör yapısı farklı bir örnekleme doğrulanmıştır. Test tekrar test yöntemiyle ölçeğin güvenilirliği belirlenmek istenip yapılan ilk ve son uygulama arasındaki ilişki ($r= 0.86$; $p< .001$) olarak bulunarak ölçeğin tutarlı bir nitelik taşıdığına ulaşılmıştır (Tarhan ve Bacanlı, 2015). Ayrıca bu araştırmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .77 olarak bulunmuştur.

3.3.4. İyi Oluş Ölçeği (EPOCH)

Kern vd. (2016) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Demirci ve Ekşi (2015) tarafından yapılmıştır. İyi Oluş Ölçeği Seligman tarafından tasarlanan iyi oluş modelinin ergen formu olarak geliştirilmiştir. Ölçek bağlılık (engagement),

kararlılık (perseverance), iyimserlik (optimism), ilişkililik (connectedness) ve mutluluk (happiness) olmak üzere beş boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 5’li Likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Katılımcılar her bir ölçek maddesini “Hiçbir Zaman (1), Bazen (2), Sıklıkla (3), Çoğu Zaman (4), Her Zaman (5)” şeklinde puanlamaktadır. Her boyutta dört madde bulunmakta ve toplamda 20 maddeden oluşan ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin puanlanmasında alt boyutların ve toplam puanın ortalaması alınmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ölçeğin toplam puanı için .95 bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları bağlılık için .84, kararlılık için .72, iyimserlik için .84 , ilişkililik için .88 ve mutluluk için .88 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiş ve ölçeğin beş faktörlü orijinal yapısının doğrulandığı bulunmuştur. Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliliğini belirlemek için Oxford Mutluluk Ölçeği- Kısa formu ile arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Ölçeğin toplam puanı ile Oxford Mutluluk Ölçeği- Kısa formu arasında .61 düzeyinde yüksek düzeyde pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutları ile Oxford Mutluluk Ölçeği- Kısa formu arasında ise .35 ile .60 arasında değişiklik gösteren korelasyon katsayılarına ulaşılmıştır (Demirci ve Ekşi, 2015). Bu çalışmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin tamamı için .90, bağlılık için .72, kararlılık için .74 iyimserlik için .77, ilişkililik için .80 ve mutluluk için .83 olarak bulunmuştur.

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplamaya başlamadan önce Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’ndan gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca, öğrencilerden veri toplama işlemine geçmeden önce İl Milli Eğitim Müdürlüğünden okullarda uygulama yapmak amacıyla gerekli izinler alınmıştır. COVID-19 salgın hastalığın bulunmasından ötürü bireylerden veri toplama işlemleri Eğitim Bilişim Ağı ve sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplanacak okulların okul yöneticileri, rehber öğretmenleri ve sınıf rehber öğretmenleri araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilmiş ve öğrencilere araştırmanın duyurulması istenmiştir. Araştırmaya katılmaya istekli öğrencilere gönüllük, gizlilik, geri çekilme hakkı ve araştırmanın amacını içeren bilgilendirme formunu onaylamalarını takiben veri toplama araçlarını cevaplamıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Tüm istatistiksel işlemler SPSS 18 programında gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri hakkında bilgi vermek amacıyla betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Öğrencilerin umut, bağlılık, kararlılık, iyimserlik, ilişkililik, mutluluk, genel iyi oluş, ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol düzeylerinin sırasıyla umut, iyi oluş, bağlılık, kararlılık, iyimserlik, ilişkililik, mutluluk, düzeylerini yordama gücünü incelemek amacıyla Çoklu Regresyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Çoklu Regresyon Analizlerinde tüm bağımsız değişkenler eş zamanlı olarak regresyon denkleminde girilmiştir. Uygun olan analizlerde normallik, doğrusallık, eş varyanslılık, çoklu doğrusallık varsayımları incelenmiş ve karşılandığı görülmüştür (George ve Mallery, 2016; Field, 2013). Korelasyon değerlerinin ve açıklanan varyans oranını yorumlanmasında Cohen (1992) tarafından önerilen etki büyüklüğü sınıflandırması kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucuna ilişkin bulgular araştırma probleminde belirtilen sıraya göre gösterilmiştir.

Tablo 4.1’de değişkenler arasındaki ilişkinin gücünü ve yönünü belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Pearson Korelasyon Analizi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4.1. Pearson Korelasyon Analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Umut	1								
2. İyi oluş	.68**	1							
3. Bağlılık	.53**	.73**	1						
4. Kararlılık	.61**	.74**	.54**	1					
5. İyimserlik	.61**	.82**	.49**	.58**	1				
6. İlişkililik	.40**	.70**	.33**	.33**	.41**	1			
7. Mutluluk	.45**	.81**	.47**	.42**	.63**	.54**	1		
8.Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi	.35**	.47**	.26**	.30**	.35**	.46**	.40**	1	
9. Ebeveyn sıkı denetim/kontrol	-.03	-.05	.08*	-.03	-.07	-.09*	-.08*	-.09*	1
Ortalama	50.65	3.54	3.43	3.42	3.50	3.93	3.43	3.79	3.00
Standart Sapma	7.61	.72	.90	.87	.95	.99	1.00	.68	.63

Not: * $p < .05$, ** $p < .001$

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi umut ile ebeveyn kabul/ilgi/sevgi arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki ($r = .35$) bulunurken ebeveyn sıkı denetim/kontrol ile ($r = -.03$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. İyi oluş ile ebeveyn kabul/ilgi/sevgi arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r = .47$) bir ilişki bulunurken ebeveyn sıkı denetim/kontrol arasında ($r = -.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ile bağlılık ($r = .26$) arasında düşük düzeyde, kararlılık ($r = .30$), iyimserlik ($r = .35$), ilişkililik ($r = .46$) ve mutluluk ($r = .40$) arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca, ebeveyn sıkı denetim/kontrol ile bağlılık ($r = .08$) arasında düşük düzeyde pozitif yönde bir ilişki varken, ebeveyn sıkı denetim/kontrol ile ilişkililik ($r = -.09$) ve mutluluk ($r = -.08$) arasında düşük düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Ebeveyn sıkı denetim/kontrol ile kararlılık ($r = -.03$) ve iyimserlik ($r = -.07$) arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Regresyon analizine ilişkin değişim istatistikleri Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Değişim istatistikleri tablosu

Model	R	R ²	Düz. R ²	SH Tah.	Değişim İstatistikleri				
					ΔR^2	ΔF	sd ₁	sd ₂	p
Umut	.35	.12	.12	7.15	.12	54.73	2	805	.001***
İyi Oluş	.47	.22	.22	.63	.22	114.10	2	805	.001***
Bağlılık	.28	.08	.08	.86	.08	33.64	2	805	.001***
Kararlılık	.30	.09	.09	.83	.09	40.36	2	805	.001***
İyimserlik	.35	.13	.12	.89	.13	45.86	2	805	.001***
İlişkililik	.46	.22	.21	.88	.22	109.92	2	805	.001***
Mutluluk	.40	.16	.16	.92	.16	76.63	2	805	.001***

Not: $p < .001$ ***

Umut Düzeyine İlişkin Bulgular

Ergenlerin umut düzeylerinin ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ile ebeveyn sıkı denetim/kontrol tarafından ne derece yordandığını ve hangi değişkenler tarafından umut düzeyinin yordandığını belirlemek amacıyla Çoklu Regresyon Analizi değişim istatistikleri Tablo 4.2’de Çoklu Regresyon Analizi sonuçları Tablo 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4.3. Umut puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları

Değişken	B	Sh	β	t	p
Sabit	35.98	1.95		18.50	.001***
Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi	3.86	.37	.35	10.42	.001***
Ebeveyn sıkı denetim/kontrol	.02	.40	.00	.04	.969

Not: *** $p < .001$

Tablo 4.3’te görüldüğü gibi umut düzeyinin yordanmasına ilişkin oluşturulan regresyon modeli anlamlıdır ($F(2, 805) = 54.73, p < .001, \Delta R^2 = .12$). Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol değişkenleri umut puanları varyansının %12’sini açıklamaktadır. Tablo 4.3’te görüldüğü gibi, ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ($\beta = .35, t(805) = 10.42, p < .001$) umut puanlarının anlamlı bir yordayıcısı iken ebeveyn sıkı denetim/kontrol ($\beta = .00, t(805) = .04, p > .05$) umut puanlarının anlamlı bir yordayıcısı değildir. Başka bir ifadeyle, bu örnekte ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyleri yüksek olan ergenlerin umut düzeyleri de yüksektir.

İyi Oluş Düzeyine İlişkin Bulgular

Ergenlerin iyi oluş düzeylerinin ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ile ebeveyn sıkı denetim/kontrol tarafından ne düzeyde yordandığını ve hangi değişkenlerin iyi oluş

düzeinin yordayıcısı olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Çoklu Regresyon Analizi değişim istatistikleri Tablo 4.2’de Regresyon Analizi sonuçları Tablo 4.4’te görülmektedir.

Tablo 4.4. İyi oluş puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları

Değişken	B	Sh	β	t	p
Sabit	1.71	.17		9.94	.001***
Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi	.49	.03	.47	15.01	.001***
Ebeveyn sıkı denetim/kontrol	-.01	.04	-.01	-.33	.745

Not: *** $p < .001$

Tablo 4.4’te görüldüğü gibi iyi oluş düzeyini yordanmasına ilişkin oluşturulan regresyon modeli anlamlıdır ($F(2,805) = 114.10, p < .001, \Delta R^2 = .22$). Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol değişkenleri iyi oluş puanları varyansının %22’sini açıklamaktadır. Tablo 4.4’te görüldüğü gibi ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ($\beta = .47, t(805) = 15.01, p < .001$) iyi oluş puanlarının anlamlı bir yordayıcısı iken ebeveyn sıkı denetim/kontrol ($\beta = -.01, t(805) = -.33, p > .05$) umut puanlarının anlamlı bir yordayıcısı değildir. Başka bir ifadeyle, bu örnekte ebeveyn/kabul/ilgi/sevgi düzeyleri yüksek olan ergenlerin iyi oluş düzeyleri de yüksektir.

Bağlılık Düzeyine İlişkin Bulgular

Ergenlerin bağlılık düzeylerinin ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ile ebeveyn sıkı denetim/kontrol tarafından ne düzeyde yordandığını ve hangi değişkenlerin bağlılık düzeyinin yordayıcısı olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Çoklu Regresyon Analizi değişim istatistikleri Tablo 4.2’de Regresyon Analizi sonuçları Tablo 4.5’te görülmektedir.

Tablo 4.5. Bağlılık puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları

Değişken	B	Sh	β	t	p
Sabit	1.66	.24		7.09	.001***
Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi	.35	.05	.27	7.89	.001***
Ebeveyn sıkı denetim/kontrol	.14	.05	.10	2.95	.003**

Not: ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.5 incelendiğinde bağıllık düzeyinin yordanmasına ilişkin oluşturulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F(2,805) = 33.636, p < .001, \Delta R^2 = .08$). Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol değişkenleri bağıllık düzeyi puanlarına ilişkin varyansın %8'ini açıklamaktadır. Tablo 4.5'te görüldüğü gibi ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ($\beta = .27, t(805) = 7.89, p < .001$) ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol ($\beta = .10, t(805) = 2.95, p < .01$) bağıllık düzeyinin anlamlı bir yordayıcısıdır. Başka bir ifadeyle, ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol düzeyi yüksek olan ergenlerin bağıllık düzeyleri de yüksektir.

Kararlılık Düzeyine İlişkin Bulgular

Ergenlerin kararlılık düzeylerinin ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ile ebeveyn sıkı denetim/kontrol tarafından ne düzeyde yordandığını ve hangi değişkenlerin kararlılık düzeyinin yordayıcısı olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Çoklu Regresyon Analizi değişim istatistikleri Tablo 4.2'de Regresyon Analizi sonuçları Tablo 4.6'da görülmektedir.

Tablo 4.6. Kararlılık puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları

Değişken	B	Sh	β	t	p
Sabit	1.99	.23		8.81	.001***
Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi	.38	.04	.30	8.93	.001***
Ebeveyn sıkı denetim/kontrol	-.01	.05	-.01	-.17	.865

Not: *** $p < .001$

Tablo 4.6 incelendiğinde kararlılık düzeyinin yordanmasına ilişkin oluşturulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F(2,805) = 40.36, p < .001, \Delta R^2 = .09$). Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol değişkenleri kararlılık düzeyi puanlarına ilişkin varyansın yaklaşık olarak %9'unu açıklamaktadır. Tablo 4.6'da görüldüğü gibi ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ($\beta = .30, t(805) = 8.93, p < .001$) kararlılık puanlarının anlamlı bir yordayıcısı iken ebeveyn sıkı denetim/kontrol ($\beta = -.01, t(805) = -.17, p > .05$) kararlılık puanlarının anlamlı bir yordayıcısı değildir. Başka bir ifadeyle, ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyleri yüksek olan ergenlerin kararlılık düzeyleri de yüksektir.

İyimserlik Düzeyine İlişkin Bulgular

Ergenlerin iyimserlik düzeylerinin ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ile ebeveyn sıkı denetim/kontrol tarafından ne düzeyde yordandığını ve hangi değişkenlerin iyimserlik düzeyinin yordayıcısı olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Çoklu Regresyon Analizi değişim istatistikleri Tablo 4.2’de Regresyon Analizi sonuçları Tablo 4.7’de görülmektedir.

Tablo 4.7. İyimserlik puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları

Değişken	B	Sh	β	t	p
Sabit	1.80	.24		7.43	.001***
Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi	.49	.05	.35	10.57	.001***
Ebeveyn sıkı denetim/kontrol	-.05	.05	-.03	-1.00	.318

Not: *** $p < .001$

Tablo 4.7 incelendiğinde iyimserlik düzeyinin yordanmasına ilişkin oluşturulan regresyon modeli anlamlı olduğu görülmektedir ($F(2,805) = 57.76, p < .001, \Delta R^2 = .13$). Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol değişkenleri iyimserlik düzeyi puanlarına ilişkin varyansın %13’ünü açıklamaktadır. Tablo 4.7’de görüldüğü gibi ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ($\beta = .35, t(805) = 10.57, p < .001$) iyimserlik puanlarının anlamlı bir yordayıcısı iken ebeveyn sıkı denetim/kontrol ($\beta = -.03, t(805) = -1.00, p > .05$) iyimserlik puanlarının anlamlı bir yordayıcısı değildir. Başka bir ifadeyle, ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyleri yüksek olan ergenlerin iyimserlik düzeyleri de yüksektir.

İlişkililik Düzeyine İlişkin Bulgular

Ergenlerin ilişkililik düzeylerinin ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ile ebeveyn sıkı denetim/kontrol tarafından ne düzeyde yordandığını ve hangi değişkenlerin ilişkililik düzeyinin yordayıcısı olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Çoklu Regresyon Analizi değişim istatistikleri Tablo 4.2’de Regresyon Analizi sonuçları Tablo 4.8’de görülmektedir.

Tablo 4.8. İlişkililik puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları

Değişken	B	Sh	β	t	p
Sabit	1.66	.24		6.95	.001***

Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi	.66	.05	.46	14.55	.001***
Ebeveyn sıkı denetim/kontrol	-.08	.05	-.05	-1.54	.125

Not: *** $p < .001$

Tablo 4.8 incelendiğinde ilişkililik düzeyinin yordanmasına ilişkin oluşturulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F(2,805) = 109.92, p < .001, \Delta R^2 = .22$). Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol değişkenleri ilişkililik düzeyi puanlarına ilişkin varyansın yaklaşık olarak %22'sini açıklamaktadır. Tablo 4.8'de görüldüğü gibi ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ($\beta = .46, t(805) = 14.55, p < .001$) ilişkililik puanlarının anlamlı bir yordayıcısı iken ebeveyn sıkı denetim/kontrol ($\beta = -.05, t(805) = -1.54, p > .05$) ilişkililik puanlarının anlamlı bir yordayıcısı değildir. Başka bir ifadeyle, ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyleri yüksek olan ergenlerin ilişkililik düzeyleri de yüksektir.

Mutluluk Düzeyine İlişkin Bulgular

Ergenlerin mutluluk düzeylerinin ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ile ebeveyn sıkı denetim/kontrol tarafından ne düzeyde yordandığını ve hangi değişkenlerin mutluluk düzeyinin yordayıcısı olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Çoklu Regresyon Analizi değişim istatistikleri Tablo 4.2'de Regresyon Analizi sonuçları Tablo 4.9'da görülmektedir.

Tablo 4.9. Mutluluk puanları Çoklu Regresyon Analizi sonuçları

Değişken	B	Sh	β	t	p
Sabit	1.44	.25		5.79	.001***
Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi	.58	.05	.39	12.14	.001***
Ebeveyn sıkı denetim/kontrol	-.07	.05	-.04	-1.31	.191

Not: *** $p < .001$

Tablo 4.9'da görüldüğü gibi mutluluk düzeyinin yordanmasına ilişkin oluşturulan regresyon modeli anlamlıdır ($F(2,805) = 76.63, p < .001, \Delta R^2 = .16$). Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol değişkenleri mutluluk düzeyi puanlarına ilişkin varyansın %16'sını açıklamaktadır. Tablo 4.9'da görüldüğü gibi ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ($\beta = .39, t(805) = 12.14, p < .001$) mutluluk puanlarının anlamlı bir yordayıcısı iken ebeveyn sıkı denetim/kontrol ($\beta = -.04, t(805) = -1.31, p > .05$) mutluluk puanlarının anlamlı bir yordayıcısı değildir. Başka bir ifadeyle,

ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyleri yüksek olan ergenlerin mutluluk düzeyleri de yüksektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada anne baba tutumları ile umut ve iyi oluş arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonucunda ebeveyn kabul/ilgi/sevgisinin umut düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı ebeveyn sıkı denetim/kontrolünün ise umut düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı olmadığı bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde anne baba tutumlarının umut düzeyi ile ilişkisine yönelik sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmüştür. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar bu konuda yapılmış daha önceki araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin Aydın vd. (2014) üniversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmada anne babadan algılanan kabul/ilgi düzeyi arttıkça bireylerin umut düzeylerinin arttığını belirlemiştir. Griess (2010) üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada yetkili ebeveynlik tarzına sahip bireylerin yüksek umut düzeyine sahip olduğunu ancak bu araştırma sonucundan farklı olarak otoriter tutuma sahip bireylerin düşük düzeyde umut düzeyine sahip olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde ebeveyn kabul/ilgi/sevgi tutumları ile umut arasında genel olarak olumlu bir ilişki olduğunu belirleyen birçok çeşitli araştırma (Heaven ve Ciarrochi, 2008; Karababa, 2018; Türkmen ve Demirli, 2011) bulunmaktadır.

Umut bireyin olmasını istediği bir şeyin meydana gelebileceğine yönelik inancıdır (Snyder, 1989). Frankl (2009) umut kavramını bireyin geleceğe yönelik olarak olumlu beklentisi şeklinde belirtmektedir. Bireylerin yetiştirilme biçimleri anne ve babalarının davranış biçimleri çocuklar üzerinde çeşitli etkiler yapmaktadır. Bireylerin anne ve babalarından kabul ilgi görmeleri onların içinde buldukları gelişim dönemini daha sağlıklı geçirmesini sağlamaktadır. Özgüven sahibi bir kişi olarak diğer bireylerle ilişki kurabilmektedir (Csikszentmihalyi, 2017). Bu bakımdan ailesi tarafından kabul ilgi gören bireyler yaşama daha umutlu bakabilirler. Kendisine değer verilen birey, sorumluluk bilincinde olarak yaşamın gereklerini gerçekleştirme konusunda daha başarılı olabilir. Benzer biçimde geleceğe yönelik amaçlar belirleyerek bunları gerçekleştirme çabasında olur (Berk, 2013). Bu bakımdan kabul ve sevgi odaklı yetişen bireylerin daha fazla umut düzeyine sahip oldukları görülmektedir.

Bu araştırmanın anne baba tutumları ile iyi oluş arasındaki ilişkilere yönelik sonuçları değerlendirildiğinde ebeveyn kabul/ilgi/sevgisinin iyi oluş düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı diğer taraftan ebeveyn sıkı denetim/kontrolünün iyi oluş düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmektedir. Başka ifadeyle ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyi arttıkça araştırmaya katılan ergen bireylerin iyi oluş düzeyleri de artmıştır. Alanyazın incelendiğinde anne baba tutumu ile doğrudan iyi oluş arasındaki ilişkiyi açıklayan bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle iyi oluşla ilgili olarak öznel iyi oluş ve psikolojik oluş alanında yapılan araştırmalar bağlamında bu araştırma sonuçları tartışılmıştır. Bu araştırma sonuçları bu konuda yapılmış daha önceki araştırma sonuçlarıyla aynı doğrultuda yer almaktadır. Literatürde anne baba tutumları ile öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluşun ilişkili olduğunu gösteren birçok araştırma sonucu bulunmaktadır (Crips ve Zyromski, 2009; Eroğlu, 2017; Ertaş, 2020; Francic, vd., 2020; Karabeyeser, 2013; Kocayörük, 2012; Milevsky, vd., 2007; Raboteg-Saric ve Sakic, 2014; Sarı ve Özkan, 2016; Shenaar-Golan ve Goldberg, 2019).

Özdemir (2012) yürüttüğü araştırmada bu araştırmanın sonuçlarıyla benzer olarak ebeveyn kabul/ilgi/sevgisi ile ergen bireylerin iyi oluşu arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulurken, bu araştırma sonucundan farklı olarak anne baba kontrol ile iyi oluş arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Eryılmaz (2012) yaptığı araştırmada bu araştırma sonucuyla benzer olarak ebeveynlerin ergen bireylerle ilgilenmelerinin, demokratik bir tutum göstermelerinin onları aileyi ilgilendiren kararlara katmanın ergen bireylerin öznel iyi oluş düzeyini artırdığı sonucunu bulmuştur. Özkan (2014) gerçekleştirdiği araştırmasında demokratik tutuma sahip ergen bireylerin yüksek düzeyde iyi oluş puanlarına sahip olduğunu, bu araştırma sonucundan farklı olarak otoriter tutuma sahip bireylerin daha az düzeyde iyi oluş puanlarına sahip olduğunu bulmuştur. Akbağ ve Ümmet' de (2018) genç yetişkinlerle yaptıkları araştırmada onların çocukluk yıllarına ilişkin ebeveynlerinden algılamış oldukları ilgi arttıkça iyi oluş düzeylerinin de arttığını bulmuştur. Öztürk (2019) yaptığı araştırmada bu araştırmanın sonuçlarıyla benzer olarak anne kontrol ve baba kontrol boyutu ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Öte yandan anne duyarlılık boyutu ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olduğu; anne duyarlılığı arttıkça psikolojik iyi oluşun arttığı yaptığı araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

İyi oluş Schmutte ve Ryff (1997) tarafından kişinin yaşamına ilişkin mutluluk durumu olarak belirtilmiştir. Bireylerin anne ve babaları tarafından algıladıkları tutumlar onların duygu durumları üzerinde etkili olmaktadır (Berk, 2013). Ailelerinde sevgiye dayalı bir şekilde yetişen ergen bireyler kendilerine değer verildiğini hisseder ve hayata daha mutlu bir şekilde bakabilirler. Ailesi ve arkadaşları ile daha sağlıklı bir ilişkiye sahip olabilirler. Bunun da bireylerin iyi oluşuna katkı sağladığı bu sonucun olası açıklamalarından biri olabilir.

Bu araştırmada anne baba tutumları ile iyi oluşun alt boyutlarından biri olan bağıllık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol lise öğrencilerinin bağıllık düzeyini anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Başka bir ifadeyle ebeveyn kabul/ilgi/sevgi ve ebeveyn sıkı denetim/kontrol düzeyleri yüksek olan ergenlerin bağıllık düzeyleri yüksektir. Alanyazın incelendiğinde anne baba tutumları ve bağıllıkla ilgili doğrudan bir araştırma sonucu bulunamamıştır. Bağıllık bireyin yaşamdaki görevlerini bilinçli bir şekilde yerine getirmesidir (Kern, vd., 2016). Demokratik tutuma sahip ergen bireyler kendilerine değer verildiğini hissederler ve kendi kararlarını vermelerinde anne ve babalar çocuklarına destek olurlar (Yavuzer, 2010). Dolayısıyla demokratik bir tutuma sahip ergen bireylerin bağıllık düzeylerini yüksek olması beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir. Öte yandan otoriter tutumda ebeveynler çocuklarından kendi isteklerini ve beklentilerini koşulsuz bir şekilde yerine getirilmesini isteyerek katı bir tutum sergilerler (Baumrind, 1991). Bu bakımdan otoriter tutuma sahip ergen bireylerin düşük bağıllık düzeyine sahip olması beklenmiştir. Otoriter anne baba tutumu ile bağıllık arasında olumlu yönde ilişki çıkmasının çeşitli sebepleri olabilir. Anne baba tutumlarının etkisi toplumsal ve kültürel faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir (Dwairy, 2004). Toplulukçu kültürlerde yetişen çocuklar anne ve babaları tarafından kontrol ve takip edilmeyi sevgi ve sıcaklık göstergesi olarak algılamaktadırlar. Diğer bir ifadeyle bireyselci kültürlerden farklı bir şekilde toplulukçu kültürlerde yaşayan bireyler anne ve babaları tarafından otoriter bir tutumu talep edebilmektedirler. Ebeveynlerin talepleri, beklentileri ve katı bir tutum sergilemeleri normal bir olarak kabul edilebilmektedir. Toplumsal ve kültürel faktörlerin yanında din de anne ve babaların tutumlarında etkilidir. Dini unsurlardan dolayı ebeveynlere itaat etme, saygı gösterme ve boyun eğme dini inancın etkin olduğu toplumlarda beklenen bir durum olarak görülmektedir. Anne ve babaların çocuklarını

düzenli bir şekilde kontrol etmesi çocuklar için sorumluluk duygusunu ve aile bütünlüğünü ifade etmektedir (Bibi, vd., 2021; Brown ve Iyengar; 2008; Bush, vd., 2002; Varma, vd., 2018). Bireyselci ve toplulukçu kültürler göz önüne alındığında Türkiye'nin halen toplulukçu kültürlerle daha yakın olduğu değerlendirilmektedir (Mocan-Aydın, 2000). Bu doğrultuda otoriter tutuma sahip ergen bireylerin bağlılık düzeylerinin kültürel, toplumsal ve dinsel özelliklerden dolayı yüksek çıktığı söylenebilir.

Bu araştırmada anne baba tutumu ile iyi oluşun alt boyutlarından biri olan kararlılık arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi tutumu kararlılık düzeyinin anlamlı bir şekilde yordayıcısı iken ebeveyn sıkı denetim/kontrol puanları kararlılık düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı değildir. Araştırma sonucuna göre ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyleri yüksek olan bireylerin kararlılık düzeyleri de yüksektir. Alanyazın incelendiğinde anne baba tutumları ile kararlılık arasındaki ilişkiye yönelik doğrudan bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Kararlılık bireyin belirlemiş olduğu hedeflere ulaşmada aktif olmasıdır (Kern, vd., 2016). Bu doğrultuda kararlılıkla benzerlik taşıyan psikolojik iyi oluşun alt boyutlarından biri olan yaşam amacı kapsamında bu araştırma sonucu tartışılmıştır. Yaşam amacı, bireyin arzuları ve hedefleri olmasını ve yaşamını anlamlı bir hale getirmek için bu amaçlara ulaşmaya çalışmayı ifade etmektedir (Ryff ve Keyes, 1995). Karabeyeser (2013) bu araştırma sonucuyla benzer olarak demokratik ebeveyn tutumuna sahip bireylerin yaşam amacı puanlarının yüksek olduğunu bulurken, otoriter ve koruyucu ebeveyn tutumuna sahip bireylerin yaşam amacı puanları arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Roman vd. (2015) yetkili ebeveyn tutumu ile yaşam amacı arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulurken bu araştırma sonucundan farklı olarak otoriter tutum ile yaşam amacı arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Francis vd. (2020) yetkili ebeveynlik tutumu ile yaşam amacı arasında düşük düzeyde pozitif yönde bir ilişki bulmuş olup bu araştırma sonucundan farklı olarak otoriter ebeveyn tutumu ile yaşama amacı arasında düşük düzeyde olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır.

Ergenlik döneminde bireylerin sorumluluk duygusu gelişmeye başlar ve bireyler daha fazla sorumluluk üstlenerek yetişkin rolüne yaklaşır. Aynı zamanda geleceğe yönelik hedefler belirleyerek bunları gerçekleştirmek için çeşitli adımlar atarlar (Derman, 2008). Bu dönemde bireyler anne baba başta olmak üzere pek çok farklı

kaynaktan gelebilecek duygusal ve düşünsel etkiye açıktır. Dolayısıyla ebeveynlerinden sergiledikleri tutumlar ergen bireylerin duygu ve düşüncelerinin gelişiminde önemli bir etkiye ve güce sahiptir. Ebeveynleri tarafından kabul görmek değer verilmek ergen birey için önem taşır. Destekleyici bir tutumla yetişen ergen birey geleceğe daha güvenli ve sağlıklı bir şekilde bakabilir (Berk, 2013). Anne ve babanın ilgi, sevgi ve desteği ile geleceğe yönelik planlar yaparak bunları gerçekleştirme arzunu kendisinde bulabilir. Bu bağlamda ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyleri yüksek olan ergen bireylerin kararlılık düzeylerinin de yüksek olması öte yandan ebeveyn sıkı denetim/kontrol puanlarının lise öğrencilerinin kararlılık düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı çıkmamış olması anlaşılabilir bir durumdur.

Bu araştırmada anne baba tutumları ile iyi oluşun alt boyutlarından biri olan iyimserlik arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırmanın bu sonucuna göre ebeveyn kabul/ilgi/sevgisi iyimserlik düzeyini anlamlı bir şekilde yordamakta iken ebeveyn sıkı denetim/kontrol iyimserlik düzeyini anlamlı bir şekilde yordamamaktadır. Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyi yüksek olan bireylerin iyimserlik düzeylerinin de yüksek olduğu belirlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde bu araştırma sonuçlarını destekleyen araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin Sarı Cenk (2008) demokratik tutuma sahip ergen bireylerin otoriter tutuma sahip ergen bireylere göre daha yüksek iyimserlik düzeyine sahip olduğunu bulmuştur. Zanon vd. (2014) yaptıkları çalışmada ebeveyn duyarlılığı ile iyimserlik arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Sarı Cenk ve Demir (2016) ebeveynlerinden yetikili ve izin verici bir tutum gören ergenlerin yüksek iyimserlik düzeyine sahip olduğu sonucunu bulmuştur. Kalafatoğlu (2017) araştırmasında demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergen kişilerin iyimserlik düzeylerinin otoriter ebeveyn tutumuna sahip ergen bireylerden yüksek olduğunu bulmuştur. Kalafatoğlu (2017) bu araştırma sonucundan farklı olarak otoriter ebeveyn tutumu ile iyimserlik arasında anlamlı bir farklılık bulmuş olup otoriter tutuma sahip bireylerde daha az iyimserlik düzeyinin olduğunu belirlemiştir. Özpehriz (2020) tarafından yapılan bir başka araştırmada da demokratik ebeveyn tutumunun iyimserliği olumlu bir biçimde yordadığı bulunmuştur. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin iyimserlik düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunurken; bu araştırma sonucundan farklı olarak otoriter ebeveyn tutumu ile iyimserlik arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bu araştırma elde edilen sonuçların genel olarak önceki araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ergenler için değer görme ihtiyacı diğer gelişim dönemlerine kıyasla ergenlik döneminde daha fazla öne çıkmaktadır. Ergen birey artık yetişkin olduğunu düşünerek ailesinden bu duruma uygun davranışlar görmek isteyebilir. Bu noktada ergen bireye kabul ve sevgiyle yaklaşmak, aile kararlarına onu katmak ve onda demokratik bir şekilde davranmak, ergen birey için mutluluk verici eylemlerdir. Bu bakımdan kabul ve sevgiye dayalı bir tutum gören bireyin iyimserlik düzeyi yüksek olmuş olabilir.

Bu çalışmada anne baba tutumları ile iyi oluşun alt boyutlarından biri olan ilişkililik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi tutumu ilişkililik düzeyini anlamlı bir şekilde yordamaktadır ancak ebeveyn sıkı denetim/kontrol ilişkililik düzeyini anlamlı bir şekilde yordamamaktadır. Bu araştırma sonucu ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyi yüksek olan ergen bireylerin ilişkililik düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Alanyazı incelendiğinde anne baba tutumu ve ilişkililik değişkeniyle ilgili doğrudan bir araştırma bulunamamıştır. Ancak psikolojik iyi oluşla ilgili olarak diğerleriyle olumlu ilişkiler alt boyutuyla ve öznel iyi oluşun önemli kişilerle ilişkide doyumla ilgili araştırmalar ilişkililik benzerlik taşıması bakımından birlikte değerlendirilebilir. Bu doğrultuda ilişkililik değişkeniyle benzerlik taşıyan psikolojik iyi oluşun alt boyutlarından diğerleriyle olumlu ilişkiler ve öznel iyi oluşun alt boyutlarından olan önemli kişilerle ilişkide doyum kapsamında bu araştırma sonucu tartışılmıştır. İlişkililik; kişinin diğer bireylerle anlamlı ilişkiler kurması, sevildiğini, değer verildiğini hissetmesi, diğer kişilerle arkadaşlık kurması ve onlara destek olması şeklinde açıklanmaktadır (Kern, vd., 2016). Diğerleriyle olumlu ilişkiler bireyin diğer bireylerle sıcak ve güvene dayalı olarak ilişkiler kurması empatik davranmasıdır (Ryff ve Singer, 1996). Bu bağlamda bu iki kavramın benzerlik taşıdığı söylenebilir.

Bu çalışmadan ilişkililik değişkeniyle ilgili elde edilen sonuçlar alanyazındaki önceki benzer araştırmalarla aynı doğrultuda yer almaktadır. Karabeyser (2013) yaptığı araştırmasında anne baba tutumu ile diğerleriyle olumlu ilişkiler kurma arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Demokratik tutuma sahip bireylerin olumlu ilişkiler düzeyinin otoriter ve koruyucu ebeveyn tutuma göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu araştırma sonucuna benzer olarak otoriter tutum ile diğerleriyle olumlu ilişkiler kurma arasında anlamlı bir farklılık olmadığını

belirlemiştir. Özkan'da (2014) yürüttüğü araştırmasında ebeveyn tutumları ile önemli kişilerle ilişki kurma arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Demokratik tutuma sahip bireylerin ilişkililik düzeyinin, otoriter ve ihmalkâr tutuma göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu araştırma sonucundan farklı olarak otoriter tutuma sahip ergenlerin daha düşük düzeyde ilişkililik düzeyine sahip olduğunu bulmuştur. Sarı ve Özkan (2016) tarafından yapılan bir araştırmada ise demokratik tutum sergileyen ebeveynlere sahip bireylerin ilişki doyumu düzeyinin otoriter ve ihmalkâr tutum gösteren ebeveynlere sahip bireylere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ertaş (2020) bu araştırmanın sonucuyla benzer olarak ergen bireylerde anne duyarlılık ve baba duyarlılık ile önemli kişilerle ilişkide doyumu arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuşken bu araştırmanın sonuçlarından farklı olarak anne davranışsal denetim ve baba davranışsal denetim ile önemli kişilerle ilişkide doyumu arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir.

İlişki kurma bireylerin sosyalleşmesi sağlıklı bir hayat sürmesi bakımından önem taşımaktadır. Kendine güveni olmayan, yeteri kadar cesaretlendirilmeyen bireyler toplumsallaşmada sorunlar yaşayabilmektedir. Kendisine ve başkasına saygısı olan özgüven sahibi bireyler diğer bireylerle yapıcı bir ilişki kurabilir. Bu bağlamda kabul/ilgi gören ve demokratik tutum gösteren ebeveynlere sahip olmak bireye değer verildiği, ona saygı duyulduğu anlamına gelebilir. Bu sebeple bu araştırmaya katılan ve sevgi gören, kararlarına değer verilen bir bireyin sosyalleşmesi ve dolayısıyla diğer bireylerle ilişki kurma düzeyi daha yüksek olmuş olabilir.

Bu araştırmada anne baba tutumları ile iyi oluşun alt boyutlarından biri olan mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi tutumu mutluluk düzeyini anlamlı bir şekilde yordamakta iken ebeveyn sıkı denetim/kontrol mutluluk düzeyini anlamlı bir şekilde yordamamaktadır. Araştırmanın bu sonucuna göre ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyi yüksek olan ergenlerin mutluluk düzeyleri de yüksektir. Alanyazın incelendiğinde araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik taşıyan çeşitli araştırmalar olduğu görülmektedir. Örneğin Cheng ve Furnham (2004) ebeveynleri tarafından ilgi gösterilen bireylerin mutluluk düzeylerinin yüksek olduğu sonucunu bulmuştur. Mohammedi ve Firoozi (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada yetkili ve izin verici ebeveyn tutum ile mutluluk arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu araştırma

sonucundan farklı olarak otoriter tutumla mutluluk arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Isıtan (2019) yaptığı araştırmada anne baba tutumlarının mutluluğu anlamlı bir şekilde yordadığını bulmuştur. Demokratik tutumun mutluluk üzerinde olumlu anlamda bir etkisi var iken otoriter ve koruyucu ebeveyn tutumunun mutluluk üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını belirtmiştir. Balota (2020) demokratik tutumun ergen bireylerin yaşam doyumlarına olumlu anlamda etki ettiği sonucunu bulmuştur. Demokratik tutuma sahip ergen bireylerin yaşam doyumu düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda otoriter tutum ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Bu araştırma sonuçlarını destekleyen alanyazında başka araştırmalar da bulunmaktadır (Erdim, 2019; Kayhan 2020; Suldo ve Huebner, 2004).

Ebeveynler tarafından gösterilen tutumlar bireyin davranışlarını duyguları üzerinde etkili olabilmektedir (Berk, 2013). Kendisine ilgi gösterildiğini ve sevildiğini düşünen bireyler yaşamdan memnun olabilirler. Aile ve arkadaşlarıyla kurmuş oldukları ilişkilerden zevk alır. Bu bağlamda ailesi tarafından sevgi gören değer verilen, aile ilgili alınan kararlara katılma imkânı verilen bireylerin yaşamdan memnun olacağı ve mutluluk düzeyinin artacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar tutarlı bir biçimde ebeveyn sıkı denetim/kontrolün umudu, genel psikolojik iyi oluşu ve iyi oluşun alt boyutları olan kararlılık, iyimserlik, ilişkililik ve mutluluğu yordamadığını göstermiştir. Araştırmanın bu sonuçları otoriter anne baba tutumlarının çocukların ruh sağlığı üzerinde olumlu bir etkisi olmadığını buna karşın demokratik anne baba tutumlarının çocukların ruh sağlığı üzerinde koruyucu ve geliştirici etkisi bulunduğunu göstermektedir. Otoriter anne baba tutumunda itaat etme, kararları sorgulamama gibi çocukların boyun eğici davranışlar göstermesi beklenmektedir. Baskı altına alma ve zorlama bu davranışlar arasında yer alır (Yavuzer, 2010). Otoriter tutumda anne ve babalar çocuklarından kendi istediklerini koşulsuz şekilde yerine getirmelerini isteyecek sert bir tutum sergilerler (Baumrind, 1991). Bu doğrultuda bu araştırmada otoriter anne baba tutumu ile ilgili değişkenler arasında olumsuz yönde bir ilişkinin olması beklenmiştir. Otoriter anne baba tutumu ile ilgili değişkenler arasında anlamlı bir ilişki çıkmamasının çeşitli sebepleri olabilir. Çocuk yetiştirme tutumlarının etkisinin evrensel bir nitelik taşımaktan ziyade bireylerin içinde yaşadıkları toplumun sosyokültürel özelliklerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Toplumsal ve

kültürel özelliklere bağlı olarak toplulukçu bir ortamda yetişen bazı bireyler kendilerinin kontrol ve denetim altında bulunmalarını ilgi ve sıcaklık göstergesi olarak algılayarak ebeveynlerinin katı bir tutum göstermelerini olağan karşılarken, bireyselliğin ve benmerkezciliğin olduğu toplumlarda bireyler otoriter tutumları olumsuz olarak algılamaktadır. Eğer bireyselci ve toplulukçu kültürleri bir doğru üzerinde düşünecek olursak Türkiye'nin halen toplulukçu özelliğe sahip kültürlerle daha yakın olduğu değerlendirilmektedir (Mocan-Aydın, 2000). Bu doğrultuda anne baba tutumlarının etkisi bu araştırmaya katılan lise öğrencilerinin üzerinde bireyci toplumların aksine anlamlı bir farklılaşmaya neden olmamış olabilir (Bush, vd., 2002; Dwairy, 2004).

5.2. Öneriler

Sonuç olarak bu araştırmada ergenlerde anne baba tutumlarının umut ve iyi oluş ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveyn kabul/ilgi/sevgi düzeyleri yüksek olan ergen bireylerin umut ve iyi oluş düzeyleri de yüksektir. Ebeveyn sıkı denetim/kontrol ile umut ve iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Aynı zamanda ebeveyn kabul/ilgi/ sevgi tutumu ile iyi oluşun alt boyutlarından olan bağlılık, kararlılık, iyimserlik, ilişkililik ve mutluluk ile anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Anne babaları tarafından kabul/ilgi/sevgiye sahip ergen bireylerin bağlılık, kararlılık, iyimserlik, ilişkililik ve mutluluk düzeyleri de yüksektir. Ebeveyn sıkı denetim/kontrol ile bağlılık arasında anlamlı bir ilişki olduğu, ebeveynleri tarafından sıkı denetim/kontrol tutumuna sahip ergen bireylerin bağlılık düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Öte yandan ebeveyn sıkı denetim/kontrol ile iyi oluşu alt boyutlarından olan kararlılık, iyimserlik, ilişkililik ve mutluluk arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu araştırmanın sonuçları ve araştırma sınırlılıkları dikkate alınarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

1. Okullarda öğrenci velilerine yönelik anne baba tutumları konusunda psikoeğitim programları hazırlanıp uygulanabilir. Öğrenci velilerine yönelik bilgilendirme programlarında demokratik anne baba tutumlarının çocuk ruh sağlığı üzerine olumlu etkileri üzerine bilgi verilebilir.

2. Bu araştırmada ebeveyn sıkı denetim/kontrol ile umut, iyi oluş, kararlılık, iyimserlik, ilişkililik ve mutluluk arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Fakat araştırmanın örnekleme Elazığ il merkezinde öğrenim gören lise öğrencileri ile

sınırlıdır. Bundan dolayı ülkemizin sosyokültürel yapısındaki bölgesel farklılıklar göz önüne alındığında bu araştırma ülkemizin farklı bölgelerinde tekrar edilerek araştırma sonuçlarının genellenebilirliği sınanabilir.

3. Bu araştırma lise öğrencisi ergenlerle gerçekleştirilmiştir. İlerleyen araştırmalarda ortaokul öğrencisi ergenler ve üniversite öğrencileri üzerinde anne baba tutumlarının umut ve iyi oluş ile ilişkisi incelenebilir.

4. Bu araştırmada kesitsel bir araştırma deseni kullanılmıştır. İlerleyen araştırmalarda anne baba tutumlarının ergenlerin ruh sağlığı üzerine etkileri boylamsal olarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Agaloos Pesigan, I., vd. (2014). Brief report: Identity processes in Filipino late adolescents and young adults: Parental influences and mental health outcomes. *Journal Adolescence*. 37. 599-604.
- Akbağ, M., Ümmet, D. (2018). Ana-babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 8 (50). 59-85.
- Akhtar, M., & Kroener-Herwig, B. (2017). Coping styles and socio-demographic variables as predictors of psychological well-being among international students belonging to different cultures. *Current Psychology*. 38 (4). 1-9.
- Altuntaş, S. (2018). *Ergenlerde iyi oluşun yordayıcısı olarak yaşamda anlam, minnettarlık ve affedicilik*. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Malatya.
- Andrews, J., vd. (2020). Peer influence in adolescence: Public-health implications for COVID-19. *Trends in Cognitive Sciences*. 24 (8). 585-587.
- Aydın, E. (2019). *Ergenlerin algılanan anne baba tutumlarının benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzincan.
- Aydın, B., vd. (2014). Parental acceptance/involvement, self-esteem and academic achievement: The role of hope as a mediator. *Cumhuriyet International Journal of Education*. 3 (4). 37-48.
- Aydoğdu, H. (2017). *Lise öğrencilerinde öznel iyi oluş ve akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bakırcıoğlu, R. (2011). *Çocuk ve ergenlerde ruh sağlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balota, E. (2020). *Ergenlerde öznel iyi oluşun yordayıcıları olarak, anne baba tutumları, benlik saygısı ve özyeterlilik arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Başaran, M., vd. (2020). Öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları ile duygusal ve psikolojik iyi oluşlukları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*. 290-303.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*. 11 (1). 56-95.
- Beder, N. (2019). *Psikolojik iyi oluşun iş tatminine etkisinde örgütsel özdeşleşmenin aracı rolü: İstanbul ili serbest muhasebeci mali müşavirler üzerinde bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.
- Berber, A. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin umut ve başarı yönelimleri arasındaki ilişki. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 7 (3). 1569-1581.
- Berk, L. E. (2013). *Çocuk gelişimi*. Ali Dönmez (çev.), Ankara: İmge Kitabevi.
- Bibi, A., vd. (2021). Impact of parenting styles on psychological flexibility among adolescents of Pakistan: A cross-sectional study. *Child and Adolescent Social Work Journal*. 1-10.
- Brown, L., & Iyengar, S. (2008). Parenting styles. The impact on student achievement. *Marriage & Family Review*. 43 (1-2). 14-38. doi: 10.1080/01494920802010140.
- Buchanan, R. L., & Bowen, G. L. (2008). In the context of adult support: The influence of peer support on the psychological well-being of middle-school students. *Child and Adolescent Social Work Journal*. 25 (5). 397-407.

- Bush, K. R., vd. (2002). Adolescents perceptions of parental behaviors as predictors of adolescents self-esteem in mainland China. *Sociological Inquiry*. 72 (4). 503-526.
- Büyüköztürk, Ş., vd. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Carver, C. S., vd. (2010). Optimism. *Clinical Psychology Review*. 30 (7). 879-889.
- Chan, W. Y., vd. (2014). Adolescent civic engagement and adult outcomes: An examination among urban racial minorities. *Journal of Youth and Adolescence*. 43 (11). 1829-1843.
- Chang, E. C. (2003). A critical appraisal and extension of hope theory in middle-aged men and women: Is it important to distinguish agency and pathways components? *Journal of Social and Clinical Psychology*. 22 (2). 121-143.
- Cheavens, J. S., vd. (2006). Hope in cognitive psychotherapies: On working with client strenghts. *Journal of Cognitive Psychotherapy*. 20 (2). 135-145.
- Cheng, H., & Furnham, A. (2004). Perceived parental rearing style, self-esteem and self-criticism as predictors of happiness. *Journal of Happiness Studies*. 5(1). 1-21.
- Ciarrochi, J., vd. (2007). The impact of hope, self-esteem, and attributional style on adolescents' school grades and emotional well-being: A longitudinal study. *Journal of Research in Personality*. 41 (6). 1161-1178.
- Cihangir Çankaya, Z., Meydan, B . (2018). Ergenlik döneminde mutluluk ve umut. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 17 (65). 207-222.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*. 112 (1). 155-159.
- Cripps, K., & Zyromski, B. (2009). Adolescent's psychological well-being and perceived parental involvement: Implications for parental involvement in middle schools. *RME Online*. 33 (4). 1-13.
- Csikszentmihalyi, M. (2017). *Akış: Mutluluk bilimi*. Barış Satılmış (çev.), Ankara: Buzdağı Yayınevi.
- Çağdaş, A. (2009). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Danner, D. D., vd. (2001). Positive emotions in early life and longevity: Findings from the nun study. *Journal of Personality and Social Psychology*. 80 (5). 804-813.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*. 113 (3). 487-496.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The “What” and “Why” of goal pursuits: Human needs and the self – determination of behavior. *Psychological Inquiry*. 4 (11). 227- 268.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2008). Hedonia, eudaimonia and well- being: An introduction. *Journal of Happiness Studies*. 9 (1). 1-11.
- Demirci, İ., ve Ekşi, F. (2015). Ergenler için beş boyutlu iyi oluş modeli: EPOCH Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerliği ve güvenirliği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*. 3 (3). 9-30.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*. 63 (1). 19-21.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*. 95 (3). 542-575.
- Diener, E., vd. (1999). Subjective well- being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*. 125 (2). 276-302.
- Diener, E., vd. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*. 54 (1). 403-425.

- Duckworth, A. L., vd. (2007). Grit: Perseverance and passion for long-term goals. *Journal of Personality and Social Psychology*. 92 (6). 1087-1101.
- Duran, Ş. (2018). *Lise öğrencilerinin problem çözmeye yönelik inançları ve akademik öz yeterlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Duy, B., & Yıldız, M. A. (2014). Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 5 (41). 23-35.
- Dwairy, M. (2004). Parenting styles psychological adjustment of Arab adolescents. *Transcultural Psychiatry*. 41 (2). 233-252.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, anne babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Erdim, E. K. (2019). *9. ve 11. sınıf öğrencilerinde algılanan anne baba tutumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Eroğlu, F. (2017). *Evli bireylerde psikolojik iyi oluş ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ertaş, İ. (2020). *Lise öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ve stresle baş edebilme yaklaşımının öznel iyi oluş düzeylerini yordaması*. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.
- Eryılmaz, A. (2012). Ergenler öznel iyi oluşlarını anne ve babaları ile ilişki kurmak aracılığıyla nasıl yükseltmektedirler? *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*. 25 (3). 252-257.
- Eskreis-Winkler, L., vd. (2014). The grit effect: Predicting retention in the military, the workplace, school and marriage. *Frontiers in Psychology*. 5. 1-28.
- Feldman, D. B., & Kubota, M. (2015). Hope, self-efficacy, optimism, and academic achievement: Distinguishing constructs and levels of specificity in predicting college grade-point average. *Learning and Individual Differences*. 37. 210-216.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using ibm spss statistics*. London: SAGE.
- Folkman, S. (2010). Stress, coping and hope. *Psycho-Oncology*. 19 (9). 901-908.
- Francis, A., vd. (2020). Psychological well-being and perceived parenting style among adolescents. *Comprehensive Child and Adolescent Nursing*. 1-10.
- Frankl, V. E. (2009). *İnsanın anlam arayışı*. Selçuk Budak (çev.), İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Gable, S. L., & Haidt, J. (2005). What (and Why) is positive psychology? *Rewiev of General Psychology*. 9 (2). 103-110.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ali Sönmez, Nermin Çelen, Bekir Onur (çev.), Ankara: İmge Kitabevi.
- George, D., & Mallery, P. (2016). *IBM SPSS statistics 26 step by step: A simple guide and reference*. New York, NY: Routledge.
- Gilman, R., vd. (2006). Relative levels of hope and their relationship with academic and psychological indicators among adolescents. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 25 (2). 166-178.
- Grant, S., vd. (2009). The big five traits as predictors of subjective and psychological well-being. *Psychological Reports*. 105 (1). 205-231.

- Griess, S. (2010). *Perceived parenting style and its relationship to hopefulness, happiness and optimism in college student sample*. Doctoral dissertation, University of Northern Colorado, Greeley, USA.
- Heaven, P., & Ciarrochi, J. (2008). Parental styles, gender and the development of hope and self-esteem. *European Journal of Personality: Published for the European Association of Personality Psychology*. 22 (8). 707-724.
- Hendricks-Ferguson, V. (2006). Relationships of age and gender to hope and spiritual well-being among adolescents with cancer. *Journal of Pediatric Oncology Nursing*. 23 (4). 189-199.
- Hoyt, L. T., vd. (2012). Positive youth, healthy adults: Does positive well-being in adolescence predict better perceived health and fewer risky health behaviors in young adulthood? *Journal of Adolescent Health*. 50 (1). 66-73.
- Howell, R. T., vd. (2007). Health benefits: Metaanalytically determining the impact of well-being on objective health outcomes. *Health Psychology Review*. 1 (1). 83-136.
- Isıtan, G. (2019). *Çocuklarda anne baba tutumlarının otomatik düşünceler mutluluk ve depresyon düzeyleriyle ilişkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- İşgör, İ. Y. (2017). Üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 6 (1). 494-508.
- Kalafatoğlu, M. R. (2017). *8. sınıf öğrencilerinin bazı ailesel değişkenleri ile algılanan anne baba tutumlarının iyimserlik düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Samsun.
- Karababa, A. (2018). Ön ergenlerin umut düzeylerinin ebeveynlik stilleri açısından incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*. 1 (1). 48-64.
- Karabeyeser, M. (2013). *Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumları ve stresli yaşam olaylarına göre psikolojik iyi oluşu*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Karakayalı, V. (2020). *Ergenlerde anne baba tutumlarının farklı saldırganlık türleriyle ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Samsun.
- Kars, S., vd. (2019). Ergenlerde anne-baba tutumunun duygu düzenleme ve iyilik haline etkisinin incelenmesi. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*. 7 (2). 97-104.
- Kayhan, P. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin demoktarik tutumlarının yaşam doyumuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Kemer, G., Atik, G. (2005). Kırsal ve il merkezinde yaşayan lise öğrencilerinin umut düzeylerinin aileden algılanan sosyal destek düzeyine göre karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 21 (21). 161-168.
- Kern, M. L., vd. (2016). The EPOCH measure of adolescent well-being. *Psychological Assessment*. 28 (5). 586-597.
- Kocayörük, E. (2012). Öz-belirleme kuramı açısından ergenlerin anne baba algısı ile duyuşsal iyi oluşları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4 (37). 24-37.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lyubomirsky, S., vd. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*. 131 (6). 803-855.

- Marques, S. C., vd. (2013). The role of hope, spirituality and religious practice in adolescents' life satisfaction: Longitudinal findings. *Journal of Happiness Studies*. 14 (1). 251-261.
- Maynard, M. J., & Harding, S. (2010). Perceived parenting and psychological well-being in UK ethnic minority adolescents. *Child: Care, Health and Development*. 36 (5). 630-638.
- Mercan, O. (2019). *Ergenlerde karar verme stillerinin öznel iyi oluş ve umut ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- Milevsky, A., vd. (2007). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression and life- satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*. 16 (1). 39-47.
- Mocan-Aydın, G. (2000). Western models of counseling and psychotherapy within Turkey: Crossing cultural boundaries. *The Counseling Psychologist*. 28 (2). 281-298.
- Mohammedi, M., & Firoozi, M. (2016). The relationship between parenting styles and happiness with the mediating role of emotional intelligence. *International Journal of Medical Research & Health Sciences*. 5 (9). 667-673.
- Myers, D. G., & Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*. 6 (1). 10-17.
- Olsson, C. A., vd. (2013). A 32-year longitudinal study of child and adolescent pathways to well-being in adulthood. *Journal of Happiness Studies*. 14 (3). 1069-1083.
- Özen, D. (2019). Ortaokul öğrencilerinin anne baba tutumlarının psikolojik sağlık üzerine etkisi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*. 6 (3). 1428-1449.
- Özdemir, Y. (2012). Examining the subjective well-being of adolescents in terms of demographic variables, parental control and parental warmth. *Education and Science*. 37 (165). 20-33.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdem Yayınları.
- Özkan, İ. (2014). *Ergenlerde anne baba tutumu ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Bolu.
- Özpehriz, H. S. (2020). Positive prevention theory: The investigation of parenting styles as a predictor of optimism. *Research on Education and Psychology*. 4 (1). 114-132.
- Öztürk, Ö. (2019). *Erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ana-babalık biçimleri ve duygu düzenlemenin psikolojik iyi oluşu yordama gücünün incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- Pawlowski, W., & Hamilton, G. (2008). Stages of adolescent development. <https://www.caiglobal.org/tctp/Files/Stages%20of%20Adolescent%20Development.pdf>
- Pedrotti, J. T., vd. (2008). Promoting hope: Suggestions for school counselors. *Professional School Counseling*. 12 (2). 100-107.
- Raboteg-Saric, Z., & Sakic, M. (2014). Relations of parenting styles and friendship quality to self-esteem, life satisfaction and happiness in adolescents. *Applied Research Quality Life*. 9 (3). 749-765.
- Rana, S., Nandinee, D. (2016). Profile of adolescents' positive emotions: an indicator of their psychological well-being. *Psychological Studies*. 61 (1). 32-39.

- Roman, N. V., vd. (2015). Parenting styles and psychological needs influences on adolescent life goals and aspirations in a Soutf African setting. *Journal of Psychology in Africa*. 25 (4). 305-312.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*. 52. 141–166.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything or is it? Explorations on the meaning of psychological well- being. *Journal of Personality and Social Psychology*. 57 (6). 1069-1081.
- Ryff, C. D. (1995). Psychological well-being in adult life. *Current Directions in Psychological Science*. 4 (4). 99-104.
- Ryff, C. D. (2014). Psychological well-being revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*. 83 (1). 10-28.
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 69 (4). 719-727.
- Ryff, C. D., & Singer, B. (1996). Psychological well-being: Meaning, measurement, and implications for psychotherapy research. *Psychotherapy and Psychosomatics*. 65 (1). 14-23.
- Sanders, R. A. (2013). Adolescent psychosocial, social and cognitive development. *Pediatrics in Review*. 34 (8). 354-359.
- Sandström, C. I. (1982). *Çocuk ve gençlik psikolojisi*. Refia Uğurel Şemin (çev.), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Sarı Cenk, D. (2008). *Ergenlerde anne baba tutumları, cinsiyet ve akademik başarının iyimserlik ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sarı Cenk, D., & Demir, A. (2016). The relationship between parenting style, gender and academic achievement with optimism among Turkish adolescents. *Current Psychology*. 35 (4). 720-728.
- Sarı, T., Özkan, İ. (2016). Ergenlerin öznel iyi oluşları ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*. 29 (2). 155-162
- Schmutte, P.S., Ryff, C. D. (1997) Personality and well-being: Reexamining methods and meanings. *Journal of Personality and Social Psychology*. 73 (3). 549- 559.
- Seligman, M. 2002. Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. In C. Snyder & S. Lopez (Eds). *Handbook of positive psychology*. New York: Oxford.
- Seligman, M. E. P& Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology an introduction. *American Psychologist*. 55 (1). 5-14.
- Seven, S. (2011). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sezer, F. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin öznel iyi oluş durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. 74 (192). 74-85.
- Shek, D. T. L. (2007). A longitudinal study of perceived parental psychological controland psychological well-being in Chinese adolescents in Hong Kong. *Journal of Clinical Psychology*. 63 (1). 1-22.
- Sheldon, K. M., & King, L. (2001). Why positive psychology is necessary. *American Psychologist*. 56 (3). 216-217.

- Shenaar-Golan, V., & Goldberg, A. (2019). Subjective well being, parent-adolescent relationship, and perceived parenting style among Israeli adolescents involved in a gap-year volunteering service. *Journal of Youth Studies*. 22 (8). 1098-1082.
- Silk, J. S., vd. (2003). Adolescents' emotion regulation in daily life: Links to depressive symptoms and problem behavior. *Child Development*. 74 (6). 1869-1880.
- Smith, P.S. (2017). *Ergenlik*. Çiçek Öztekin (çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Snyder, C. R. (1989). Reality negotiation: From excuses to hope and beyond. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 8 (2). 130-157.
- Snyder, C. R. (1994). *The psychology of hope: You can get there from here*. New York: Free Press.
- Snyder, C. R. (1995). Conceptualizing, measuring, and nurturing hope. *Journal of Counseling and Development: JCD*. 73 (3). 355-360.
- Snyder, C. R. (1998). "A case for hope in pain, loss and suffering". John. H. Harvey (eds.). in: *Perspectives on loss: A source book* (s. 63-79). Philadelphia: Brunner/Mazel.
- Snyder, C. R. (2000a). The past and possible futures of hope. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 19 (1). 11-28.
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*. 13 (4). 249-275.
- Snyder, C. R. (2005). Teaching: The lessons of hope. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 24 (1). 72-84.
- Snyder, C. R. & Lopez, S. J (eds.). (2002). *Handbook of positive psychology*. New York: Oxford University.
- Snyder, C. R., vd. (1998). Preferences of high-and low-hope people for self-referential input. *Cognition & Emotion*. 12 (6). 807-823.
- Snyder, C. R., vd. (2000b). The roles of hopeful thinking in preventing problems and enhancing strengths. *Applied and Preventive Psychology*. 9 (4). 249-269.
- Snyder, C. R., vd. (1996). Development and validation of the state hope scale. *Journal of Personality and Social Psychology*. 70 (2). 321-335.
- Snyder, C. R., vd. (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*. 60 (4). 570-585.
- Spera, C. (2005). Review of the relationship among parenting practices, parenting styles, and adolescent school achievement. *Educational Psychology Review*. 17 (2). 125-146.
- Staats, S. (1989). Hope: A comparison of two self-report measures for adults. *Journal of Personality Assessment*. 53 (2). 366-375.
- Steinberg, L. (1987). Impact of puberty on family relations: Effects of pubertal status and pubertal timing. *Developmental Psychology*. 23 (3). 451-460.
- Steinberg, L. (2000). The family at adolescence: Transition and transformation. *Journal of Adolescent Health*. 27 (3). 170-178.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (Yay. haz. Figen Çok). Ankara: İmge Kitabevi.
- Steinberg, L., Silverberg, S. B. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development*. 57 (4). 841-851.
- Steinberg, L., vd. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*. 60 (6). 1424-1436.

- Subaşı, D., Öğretir Özçelik, A. D. (2019). Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 7 (1). 25-47.
- Suldo, S. M., & Huebner, E. S. (2004). The role of life satisfaction in the relationship between authoritative parenting dimensions and adolescent problem behavior. *Social Indicators Research*. 66 (1-2). 165-195.
- Sümer, N., Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkileri üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 14 (44). 35-58.
- Şahin Kırıl, F., Türköz, S. (2019). Öğretmen adaylarının öznel iyi oluş, algılanan sosyal destek ve kendini saklama düzeylerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 38 (2). 51-66.
- Tarhan, S., Bacanlı, H. (2015). Sürekli Umut Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*. 3 (1). 1-14.
- Tarhan, S., & Bacanlı, H. (2016). İlkokuldan üniversiteye umut kavramının tanımlanması üzerine nitel bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*. 4 (2). 86-112.
- Telef, B. B., Ergün, E. (2013). Self-Efficacy as a predictor of high school students' subjective well-being. *Journal of Theoretical Educational Science*. 6 (3). 423-433.
- Turkay, H., vd. (2019). Spor alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından umut düzeylerinin incelenmesi. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*. 3 (2). 51-58.
- Türkmen, M., Demirli, A. (2011). The predictive value of gender, perceived parenting styles and loneliness in determining students' dispositional and state hope level. *Journal of Theory and Practice in Education*. 7 (2). 347-363.
- The state of the world's children (2011)*. New York: United Nations Children's Fund (UNICEF).
- Vacek, K. R., vd. (2010). Stress, self-esteem, hope, optimism, and well-being in urban, ethnic minority adolescents. *Journal of Multicultural Counseling and Development*. 38 (2). 99-111.
- Varma, P., vd. (2018). The influence of parenting styles on academic adjustment and psychological well-being among Thai university students mediated by internet addiction and self-regulation: A path model. *Journal for Leadership and Instruction*. 17 (2). 13-24.
- Venning, A. J., vd. (2009). Normative data for the Hope Scale using Australian adolescents. *Australian Journal of Psychology*. 61 (2). 100-106.
- Waterman, A. S. (1993). Two conceptions of happiness: Contrasts of personal expressiveness (eudaimonia) and hedonic enjoyment. *Journal of Personality and Social Psychology*. 64 (4). 678- 691.
- Wright, T. A., & Cropanzano, R. (2004). The role of psychological well-being in job performance: A fresh look at an age-old quest. *Organizational Dynamics*. 33 (4). 338-351.
- Yalçın, İ. (2015). İyi oluş ve sosyal destek arasındaki ilişkiler: Türkiye'de yapılmış çalışmaların meta analizi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 26 (1). 21-32.
- Yang, A., vd. (2008). The impact of adult attachment and parental rearing on subjective well-being in Chinese late adolescents. *Social Behavior and Personality*. 36 (10). 1365-1378.
- Yavuzer, H. (1999). Yaygın anne-baba tutumları. Haluk Yavuzer (ed.). *Anne baba okulu*. (s.115-130). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yavuzer, H. (2011). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (2010). *Sınıf içi disiplin sorunları ile anne baba tutumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Yörükoğlu, A. (1985). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1996). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zanon, C., vd. (2014). The importance of personality and parental styles on optimism in adolescents. *Spanish Journal Of Psychology*. 17 (47). 1-7.

EKLER

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli öğrenciler; sağlıklı bilgi elde edilebilmesi için vereceğiniz yanıtlar son derece önemlidir. Soruları dikkatlice okuyunuz ve size en uygun olan cevabı veriniz. Cevaplandırılmamış soru bırakmayınız. Verdiğiniz yanıtlar araştırma amacı için grup halinde kullanılacak ve size ait bilgiler HİÇBİR KOŞULDA DİĞER KİŞİLER TARAFINDAN İNCELENMEYECEK VE KULLANILMAYACAKTIR.

Göstereceğiniz ilgi için teşekkür ederim.

1. Cinsiyet: Kız ( ) Erkek ( )

2. Yaşınız ..... Kardeş Sayısı .....

3. Sınıf Düzeyi: 9. Sınıf ( ) 10. Sınıf ( ) 11. Sınıf ( ) 12. Sınıf ( )

4. Okul Türü: Fen Lisesi ( )

Anadolu Lisesi ( )

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ( )

Anadolu İmam Hatip Lisesi ( )

5. Babanızın eğitim düzeyi

İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )

6. Annenizin eğitim düzeyi

İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )

7. Ailenizin sosyoekonomik durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz

Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek ( )

8. Öz güveni ..... Bir insanım. İfadesinde boşluğa size uygun olan ifadeyi işaretleyiniz

Düşük ( ) Yüksek ( )

9. Genel olarak başarı durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz

Çok Kötü ( )

Kötü ( )

Kararsızım ( )

İyi ( )

Çok İyi ( )

10. Yıl sonu ağırlıklı not ortalamanız nedir?

.....

EK- 2 Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği

ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ÖLÇEĞİ

	ANNEM					BABAM				
	hiç doğru değil (1)	Doğru değil (2)	kısmen doğru (3)	doğru (4)	çok doğru (5)	hiç doğru değil (1)	doğru değil (2)	kısmen doğru (3)	doğru (4)	çok doğru (5)
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşurdu										
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi										
3. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yararlı fikirler vermiştir										
4. Onun istediği hayatı yaşamam konusunda hep ısrarlı olmuştur										
5. Sorularım olduğunda onları daha açık bir şekilde görmemde hep yardımcı olmuştur										
6. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok karşırdı										
7. Sorularımı çözmemde destek olurdu										
8. Onunkinden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edememiştir										
9. Sevgi ve yakınlığına her zaman güvenmişimdir										
10. Kurallarına aykırı davranışlarımda beni kolaylıkla affetmezdi										
11. Hiçbir zaman fazla yakın bir ilişkimiz olmadı (T)										
12. Ne zaman, ne yapmam gerektiği konusunda talimat verirdi										
13. Bir problemim olduğunda ona anlatmaktansa, kendime saklamayı tercih ederdim (T)										
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermezdi										
15. Onunla birbirimize çok bağlıydık										
16. Arkadaşlarımla geç saate kadar dışarda kalmama izin vermezdi										
17. Onun düşüncelerine ters gelen bir şey yaptığımda suçlamazdı										
18. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime karşırdı										
19. Bir sorunum olduğunda bunu hemen anlardı										
20. Hangi saatte hangi arkadaşıyla buluşacağımı bilmek isterdi										
21. Hiçbir zaman benim ne hissettiğimle veya ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmedi (T)										
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verirdi										

EK- 3 Sürekli Umut Ölçeği

SÜREKLİ UMUT ÖLÇEĞİ

	Kesinlikle yanlış (1)	Çoğunlukla yanlış (2)	Oldukça yanlış (3)	Biraz yanlış (4)	Biraz doğru (5)	Oldukça doğru (6)	Çoğunlukla doğru (7)	Kesinlikle doğru (8)
1.Sıkıntılı bir durumdan kurtulmak için pek çok yol düşünebilirim.	1	2	3	4	5	6	7	8
2. Enerjik bir biçimde amaçlarıma ulaşmaya çalışırım.	1	2	3	4	5	6	7	8
3. Çoğu zaman kendimi yorgun hissederim.*	1	2	3	4	5	6	7	8
4. Bir problemin birçok çözüm yolu vardır.	1	2	3	4	5	6	7	8
5. Tartışmalarda kolayca yenik düşerim.*	1	2	3	4	5	6	7	8
6. Hayatta önem verdiğim şeylere ulaşmak için pek çok yol düşünebilirim.	1	2	3	4	5	6	7	8
7. Sağlığım için endişelenirim.*	1	2	3	4	5	6	7	8
8. Başkalarının ümitsizliğe kapıldığı durumlarda bile sorunu çözecek bir yol bulabileceğimi bilirim.	1	2	3	4	5	6	7	8
9. Geçmiş yaşantıları beni geleceğe iyi hazırladı.	1	2	3	4	5	6	7	8
10. Hayatta oldukça başarılıyım.	1	2	3	4	5	6	7	8
11. Genellikle endişelenecek bir şeyler bulurum.*	1	2	3	4	5	6	7	8
12. Kendim için koyduğum hedeflere ulaşıyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8

EK- 4 Epoch Ölçeği

EPOCH ÖLÇEĞİ

Aşağıda sizinle ilgili ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizden beklenen içtenlikle cevap vererek bilimsel bir çalışmaya yardımcı olmanız. Lütfen bütün sorularla ilgili görüşlerinizi ifade ediniz. Katkılarınız için teşekkürler.

1= Hiçbir zaman 2= Bazen 3=Sıklıkla 4=Çoğu zaman 5=Her zaman anlamına gelmektedir.					
1. Başıma iyi şeyler geldiğinde çevremde bu iyi haberleri paylaşmayı sevdiğim	1	2	3	4	5
2. Başladığım işi bitiririm.	1	2	3	4	5
3. Geleceğim hakkında iyimserim.	1	2	3	4	5
4. Mutlu hissederim.	1	2	3	4	5
5. Bir şeylerle meşgul olduğumda o kadar eğlenirim ki zamanın nasıl geçtiğini	1	2	3	4	5
6. Çok eğlenirim.	1	2	3	4	5
7. Kendimi yaptığım işe tamamen kaptırırım.	1	2	3	4	5
8. Hayatı severim.	1	2	3	4	5
9. Ödevlerimi bitirene kadar başka bir şeyle ilgilenmem.	1	2	3	4	5
10. Bir sorun yaşadığımda benimle ilgilenecek birileri vardır.	1	2	3	4	5
11. Uğraştığım işe kendimi o kadar kaptırırım ki, geri kalan her şeyi unuturum.	1	2	3	4	5
12. Yeni bir şeyler öğrendiğimde zamanın nasıl geçtiğini anlamam.	1	2	3	4	5
13. Belirsizlik durumlarında en iyisini umarım.	1	2	3	4	5
14. Hayatımda beni gerçekten önemseyen insanlar var.	1	2	3	4	5
15. İyi şeyler yaşayacağımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
16. Gerçekten önemsedğim arkadaşlarım var.	1	2	3	4	5
17. Bir şey için plan yaptığımda o plana uyarım.	1	2	3	4	5
18. Ne kadar zor görünürse görünsün her şeyin yoluna gireceğine inanırım.	1	2	3	4	5
19. Çalışkan bir insanım.	1	2	3	4	5
20. Neşeli bir insanım.	1	2	3	4	5

EK-5 Etik Kurul Kararı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
23.06.2020	5	2020/342

KARAR NO: 2020/342
KARAR TARİHİ: 23.06.2020
TOPLANTI SAYISI: 5
KARAR SAYISI: 2020/342

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Ahmet KARCI'nın Doç. Dr. Nursel TOPKAYA danışmanlığında "Ergenlerde Anne Baba Tutumlarının Umut Ve İyi Oluş İle İlişkisinin İncelenmesi" isimli Yüksek Lisans Tezine ilişkin anket (Online-Yüzyüze) çalışmasını içeren 17835 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Ahmet KARCI'nın Doç. Dr. Nursel TOPKAYA danışmanlığında "Ergenlerde Anne Baba Tutumlarının Umut Ve İyi Oluş İle İlişkisinin İncelenmesi" isimli Yüksek Lisans Tezine ilişkin anket (Online-Yüzyüze) çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZ GEÇMİŞ

Fotoğraf

Ahmet KARCI Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden 2016 yılında fakülte ikincisi olarak mezun oldu. 2016 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nda Psikolojik Danışman olarak çalışmaya başladı. Mezuniyetinden bu yana Milli Eğitim Bakanlığı'nda Psikolojik Danışman olarak görev yapan Ahmet KARCI orta derecede İngilizce bilmektedir.

İletişim Bilgileri

ORCID ID: 0000-0002-9954-6315